

ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΣΤΑ 1903

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ-ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ :	Ἡ δημοτικὴ ὡς μεταφραστικὸ ὄργανο.
Π. ΒΛΑΣΤΟΣ :	Γὰ τὸν Ἱδρυτὴ τοῦ Νοῦμα.
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ :	Γὰ τὴ μοντέρνα τέχνη.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΙΧΑΛΙΤΗΣ :	Ἐνα Χινοπορο...
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΗΑΤΑΛΑΣ :	Στιχουργικὰ παράδοξα.
Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ :	Παλιὰ γειτονιά.
ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ :	Ρεαλισμός.
ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ :	Στὴ θάλασσα.
Ι. ΖΕΡΒΟΣ :	Αυγεῖς Σάτιρες.
Κ. Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ :	Ἀργύρης Ἐφαλιώτης (Τέλος).
Α. ΣΤΑΓΝΜΕΤΖ :	Ὁ Ἴωσηρ Μάγνος Βένερ.
Α. ΑΡΕΣΤΗΣ :	Ὁ Ἀπόκληρος τοῦ Λογκυέλλου.
ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ :	Ἡ Καβαρτικὴ φιλολογία.
Ι. ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΣ :	Ρηγοῦλα.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ: Φαινόμενα καὶ Πράγματα.—Ἐπιγράμματα.—Νέα βιβλία.—Ὅ,τι θέλετε. Χωρὶς γραμματόσημο.—Τί γράμουν οἱ ἄλλοι.

ΕΙΚΟΝΕΣ: Μία ἱστορικὴ φωτογραφία.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'. ΧΡΟΝΟΣ ΚΒ'

ΤΕΥΧΟΣ 7 (792)

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1930

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΔΡΧ. 5—

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
(1903-1922)

ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΙΔΥΜΟΥ 36 ΑΘΗΝΑ

Επιτάγματα και ὅ,τι σχετικό με τὴν ἄλῃ πρὸς τὴ Δοσὴ τοῦ Νομῆ.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἄρχιμῆς 100
Γιὰ τὴν Ἀγγλίαν (Σελλίνα 10)
Αἴγυπτος καὶ Κύπρος
Γιὰ τὴν Ἀμερικὴν ἑξαμῆρι 3
Καὶ γιὰ ἄλλα μέρη ἀνάλογα
(60 φράγκα γιὰ τὴ Γαλλίαν κ.τ.λ.)
Τὸ τεῦχος γιὰ τὸ ἔξωτερικὸ
1 σελλίον ἢ 30 σέντες.
Ἡ συνδρομὴ πάντα γιὰ ἓνα
χρῶνος, προκαταβολικῶς.

Ταχυδρομικὰ δὲν ἐπιστρέφονται.

ΤΙ ΓΡΑΦΟΥΝ ΟΙ ἌΛΟΙ

Ο ΤΥΠΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟΝ ΙΔΡΥΤΗ ΜΑΣ ΦΥΛΛΟ

Ἀντίθετον τῆς ἱστορικῆς τῆς φήμης ἐκτετατοῦ
ἔργου τοῦ τεύχος Μαρτίου τοῦ Νομῆ, ἀφιερωμένον
κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ
Λημ. Ταγκοπούλου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐλεγκτῶν
πρωτογενῶν του, διακρίνονται ἄρθρα τῶν κ. κ.
Κωστή Παλαμῆ, Κ. Καρθαίου, Ρήγα Γκόλη, Μ.
Φιλήντα, Κ. Παρορίτη, Μ. Πετροῦδη, ποιήματα Σω-
τήρη Σκίτη, Θ. Σαῦρου, Ν. Παπῆ, Λιλῆς Τα-
κωβίδη, γνομίαι διὰ τὸν Ταγκοπούλου καὶ τὸν «Νο-
μῆ» τῶν κ. κ. Ἀλέξ. Πάλλη, Π. Βλαστοῦ, Α. Καρ-
ποφόγλου, Α. Χόρβαθ, Ἀλέξ. Σταῖνμετς κ. ἄ. τοῖς
μας παρουσιάζουν ἐπισημάνσεις καὶ πλείους τὸ φιλο-
λογοῦν ποιημάτων τοῦ ἀειμνήστου Ταγκοπούλου.

Ἐφ. ημ. «Ἔθνος», 2.3.30

Σεινόν, ἐπιβλητικόν, με ἀκρως ἐνδιαφέροντων
φιλολογοῦν ἄλῃ. ἔξεδοθη καὶ ἐκτετατοῦ
τεύχος Μαρτίου τοῦ «Νομῆ», ἀφιερωμένον κατὰ τὸ
πλεῖστον εἰς τὴν μνήμην τοῦ πρωτογενεστοῦ τοῦ
γλωσσικοῦ ἀγώνος καὶ ἱδρυτοῦ τοῦ Λημ. Ταγκοπού-
λου. Περιέχει ἄρθρα τῶν κ. κ. Κωστή Παλαμῆ,
Ρήγα Γκόλη, Κ. Καρθαίου, Κ. Παρορίτη, Μ. Φι-
λήντα, Μ. Πετροῦδη, ποιήματα Σωτήρη Σκίτη,
Θ. Σαῦρου, Λιλῆς Τακωβίδη, γνομίαι διὰ τὸν
Ταγκοπούλου καὶ τὸν «Νομῆ» τῶν κ. κ. Ἀλέξ.
Πάλλη, Π. Βλαστοῦ, Α. Καρποφόγλου, Α. Σταῖν-
μετς, Α. Χόρβαθ κ.τ.λ. εἰκόνας του, στίχου του,
αὐτογράφα του, συνέχειαν τῆς μελέτης περὶ Ἑρτα-
λίωτη κ.τ.λ. Τὸ τεῦχος αὐτὸ τοῦ «Νομῆ» εἶναι ἀπὸ
τὰ ζωντανότερα, τὰ χαρακτηριστικότερα τῆς νέας
περιόδου, σωστῶς καθοδηγῆς τῆς ἄλῃ δημοκρατι-
κῆς κινήσεως ἀπὸ τοῦ 1903 καὶ ἐντεῦθεν.

Ἐφ. ημ. «Ἡμερήσιος Τύπος», 8.3.30

Ἐκδόθη καὶ κυκλοφόρησε τὸ νέο φιλλῆδιο τοῦ
καλλίστου λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Νομῆ», ποῦ-
κα ἀφιερωμένο ὅλας τῆς μνήμης τοῦ ἱδρυτοῦ
του, τοῦ ἀξέχριστου πρωτολόγου τῆς νεολογικῆς
λογοτεχνίας καὶ τῆς γλωσσικῆς ἐπαναστάσεως. Τάξι
Ταγκοπούλου. Εἶναι ἓνα σεμνὸν μηνιαῖον τοῦ τοῦ
χριστοῦσε ὁ σημαντικῆς λογοτεχνίας καὶ διαδόχου του,
ὁ γιὰς του Πάνου Ταγκοπούλου. Στὸ φιλλῆδιο δη-
μοσιεύεται καὶ συνέχεια τοῦ ὁμοίου βιογραφικοῦ
σημειώματος γιὰ τὸν Ἑρταλίωτη, γραμμένον ἀπ'
συγγενεῖς μας κ. Κ. Μεγαλήδη.

«Ταχυδρόμος» Μουλήνης, 8.3.30

Τῆς μέρας αὐτῆς κυκλοφόρησε τὸ 6ο τεῦχος (Μαρ-
τιου) τοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Νομῆ». Τὸ
τεῦχος εἶναι ἀφιερωμένο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μνήμην
τοῦ γενναίου ἀγωνιστῆ τῆς ἰδέας τοῦ Δημοτικισμοῦ,

τοῦ μακαρίτη Λημῆτη Ταγκοπούλου. Γράφον πα-
λιὸ συνέργειες τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ,
ὅλοι ἐξαιρέτως τὴν πολιτικὴν καὶ ἀποτελεσματικὴν
συνεισφοράν τοῦ Ταγκοπούλου ἀπὸ δημοκρατικῶν ἰ-
σχυρίων. Ἀνάμεσα εἰς τὰ περιεχόμενα ἐξελίσσονται τὰ
ἄρθρα τοῦ κ. Ρήγα Γκόλη καὶ Κωστή Παρορίτη.
«Ὅσο καὶ» ἂν διακρίνομε φαισμένους ἐπισημάνσεις
ὡς πρὸς τὸ ὑποστηριζόμενα ἀπὸ τὸν Παρορίτη
σχετικὰ με τὴν ἄλῃ τοῦ θεατρικοῦ ἔργου τοῦ ἑνό-
πουλου, μόλις ταῦτα δὲ μπορούμε νὰ μὴν ἀναγνω-
ρίσομε πὸς καὶ τὰ διὰ αὐτὰ ἄρθρα εἶναι με
πνεῦμα φωτεινὸν γραμμένα καὶ παρουσιάζουν τὸν
Ταγκοπούλου εἰς τὴν πραγματικὴν τὴν ἐπίστασιν. Ἐπί-
σης καὶ τὰ ἄρθρα τῶν ἄλλων συνέργων, ἂν καὶ
συντομώτερα, δὲν ἴσχυρον εἰς τὴν ὀρθὴν διαγραφὴν τῆς
δράσεως τοῦ Ταγκοπούλου.

Ὁ «Νομῆ» ἀξίζει τὴν ἐπιστηρικὴν κάθε διανοου-
μένον ἀληθινῶς, καὶ ἀνεπιφύκτου τὸ πνευματικὸν ἐξ-
ουδετέρωμα τοῦ Ρομῆ. Στὴ νέα του περίοδος τὸ
περιοδικὸν δημοσίευσεν διαλέχτην λογοτεχνικὴν καὶ ἄλλῃ
ἄλῃ. Ἀπ' αὐτῆς ἀναφέρομε ποιήματα τοῦ Παλαμῆ,
Μαλαζάση, μελέτες τῶν Παλαμῆ, Λορεντζάτου, Πα-
ρορίτη, διηγήματα τῶν Παρορίτη, Πάνου Ταγκο-
πούλου κ.τ.λ.

Ἐνα σημεῖον, εἰς ὅποιο μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς
πὸς ἄλλοις ἴσχυρον τὸ περιοδικὸν εἶναι ἡ κριτικὴ
καριζολογία τῆς σύγχρονης λογοτεχνικῆς παρα-
γωγῆς. Ἐλάχιστες στήλας ἀφιερώνονται εἰς συντο-
μώτατα σημειώματα γιὰ μερικά βιβλία. Μαῦ φαί-
νεται ὅτι ἡ ἔλλειψη αὐτῆς με λίγη καλὴν δέλῃαν δὲ
μποροῦσε νὰ διορθωθῆ.

Ἐνα ὅμως ἀπὸ τὰ σοβαρότερα πλεονεκτήματα
τοῦ περιοδικοῦ εἶναι τὸ ἀκόλουθον ὡριμῆ καὶ
σταθερῆ κατεύθυνση. Τῆς διαρκεῖς ὑποστήριξιν, ἂν
μὲ θεοφίως μονάχα, τῆς δημοτικῆς μας κινήσεως.

MAN. KP. «Ἡλὸς Κρήτης» Χανιά, 6.3.30

Χαρακτηριστικὰ Ἀγγόλογα γράμματα εἰς ἑφ. ημ.
μερίδες «Ἐλεύθερον Βῆμα». Πατρις: «Ἑλληνική»,
τὸ «Φῶς» τοῦ Ἀργονίου κ. ἄ., τοῦ τῆς εὐχαριστοῦμε
ὅλας ὁλόθερα, καθὼς καὶ τὸν Ἑλληνικὸν Τύπον τῆς
Ἀμερικῆς (Ἀτλαντὶς, Ἑθνικὸς Κήρυξ Νέας Υόρκης,
Ἑλλ. Τύπος Σιάτου, Μέντιου Κληβελανδ) τοῦ
παρακαλοῦμε με ἀγάπην τοὺς ἀγῶνας μας.

“Ο ΒΙΟΣ ΜΙΑΣ ΨΥΧΗΣ.”

—Εἶναι τὸ νέο ποιητικὸν βιβλίον τοῦ Γερά-
σιμου Σπαταλά.

—Τὸ συσταίνουμε στοὺς ἀναγνώστες μας.

—Τὸ προμηθεύουμε εἰς ὅποιον μᾶς περῆσει
δραχμῆς 20.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 7 (792) ΑΠΡΙΛΗΣ 1930

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΩΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ

Στο άρθρο του που φάνηκε μέσα στο Φιγαρο ο σεβαστός μου φίλος Παλαμης πληροφορήσε το φιλολογοζο ζυνο πως ο λόγος που δεν προχωρήσαμε, ο Μαρκέτης και εγω, ως το τέλος με τη μετάφρασή μας της Κριτικής του Καντ είναι η δυσκολία του να αποδώσουμε τή φιλοσοφία της στη δημοτική. Του απάντησα τότε στο «Libre» πως όχι αφτος, παρα, καθώς δηλώσαμε στον πρόλόγό μας, ο λόγος είναι η διεξοδική μελέτη που θέλει το έργο του Καντ και που εμεις, όντας βυθισμένοι στα εμπορικά μας, δεν είχαμε το χρειαζοτο καιρο ναν της αφιερώσουμε. Ίδου κατα λέξη τί δηλώνει ο πρόλόγός μας:

«Σκοπός μας στην αρχη είναι να μεταφράσουμε όλη την Κριτική του Άδολου Λογισμου. Γρήγορα όμως είδαμε πως τούτο μας είναι ακατόρθωτο, γιατί τέτιο έργο, που κάθε του ίσως γραμμη θέλει προσεχτική μελέτη, χρειαζεται και καιρο υπερίοριστο, ενω εμας' ο καιρός μας είναι πολυ μετρομημένος. Έτσι αποφασίσαμε τέλος να καταπιιστούμε όσο μοναχα μέρος είναι έρχολο να δουλέψουμε τίμα και καλά, κι ας ελπίσουμε πως μια μέρα θα φιλοτιμηθουν άλλοι δικοί μας, με περισσότρη ησχία και πώτερα φώτα, να ξετελιώσουν αφη τη δουλια την τόσο χρήσιμη και μεγάλη».

Τώρα παρατηρω πως ο σεβαστός μου φίλος στο διάλογό του με την κ. Ειρήνη την Αθηναία ξαναλέει όσα είπε στο Φιγαρο. Τί πρέπει λοιπον να συμπεράνω; Ένα απο τα δυο: Η πως δεν είδε το γράμμα μου ή πως δε μας πιστέβει, το Μαρκέτη και εμένα. Πιό είναι το σωστο Νομίζω μου χρωστα μια απάντηση ο σεβαστός μου φίλος.

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΔΡΥΤΗ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ,,

Λίβερπουλ, 17 του Φλεβάρη, 1930.

Φίλε κ. Π. Ταγκόπουλε,

Μέ πρωτίτε να γράψω λίγα λόγια για τό φίλο που τοιμάζει ο Νομιάς για τόν πατέρα σας. Κι αλήθεια λίγα λόγια είναι αρκετά' δεν είναι μικρή η δόξα του ανθρώπου που έβγαλε και βίασισε για τόσα χρόνια τό πρώτο περιοδικό που γράφηκε στην καθάρια δημοτική.

Τόν πατέρα σας τόν πρωτογνώρισα στί 1905 κι από τότε τόν έβλεπα κάθε φορά που ξαναγύριζα στην Ελλάδα από τίς Ιντίες. Δεν ξέρω πόση καρφενεδάκια, μαγαζιά και λουκοματζιδικα γράσαμε μαζί κουβεντιάζοντας και συζητώντας τίς τύχες και τίς φιλοδοξίες τής δημοτικής. Είναι πάντα γεμάτος ενθουσιασμό και πεποιθήση' σωστός πολεμιστής, μέ μιιά στίθα καθγατζιδικη που είναι πάντα μέσα στό προζύμι κάθε βέρου ρωμοιό. Και μέσα σε όλα τά βάσανα που τραβολογούσαν τό Νουμά ποτέ του δε δειλίασε μήτε γανάτισε' έμεινε ίσαμε τό τέλος δημοτικιστής ως

τό κόκκαλο, μέ τήν ειλικρίνεια που ξέρει μιάν αλήθεια μονάχα και δεν κρύβει τίς αδυναμίες του πίσω από βολικές σοφιστείες. Τά ηρωικά κείνα χρόνια του Νουμά θα μείνουν στη μνήμη μας (μιλώ για τούς τότε συνεργάτες του πατέρα σας) σα μιάν εποχή φωτινή που άξιζε κανείς να τή ζήσει και να τή θυμάται μέ περηφάνεια.

Ελπίζω ο δέφερος Νομιάς να βγει αντίξιος του πρώτου. Η νίκη τής δημοτικής είναι ακόμα μονόπλευρη. Κι ο κίντηνος, αν και ίσως άλλαξε μορφή, είναι ακόμα μεγάλος. Μιά παράξενη κούραση και γνωστικάδα φαίνεται να κουφοβόσκουν μέσα στίς ψυχές και των πιο ξίστερων αγωνιστών της. Σκεδόν αποστάτες καταμαρώνουν τώρα μερικοί φίλοι της και η γνήσια παράδοση κοντέβει να βουλιάζει μέσα στην αναρχία και τή συγκατάβαση. Πού πια τά ξεσταθώματα του Νουμά; Πού η σάντρα του Ταγκόπουλου;

Μέ φιλία,
Π. ΒΛΑΣΤΟΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΤΕΧΝΗ

(Από άφορητό το βιβλίο του κ. Θράσου Καστανάκη «Στὸ Χορὸ τῆς Εὐρώπης»).

Τὸ κύριο γνῶρισμα τοῦ τελευταίου ρομάντζου τοῦ κ. Θράσου Καστανάκη δὲν θὰ τὸ βροῦμε στὴν ὑπόθεσή του. Ἡ ὑπόθεσή του εἶναι πολὺ ἀπλὴ καὶ κοινὴ :

Ἡ Πετρούλα Καλήμπαρη, πολὺ ὁμορφὴ καὶ μὲ κάποιον ταλέντο, πηγαίνει σὶδὸ Παρίσι νὰ «κάνῃ θέατρο». Τὸ ὄνειρό της εἶναι ἡ σκηνὴ καὶ ἡ φιλοδοξία της νὰ ἀναδειχθῇ μιὰ μέρα μεγάλη θεατρίνα. Ἐκεῖ τὴν τυλίγουν διάφοροι κατεργαροί, ξένοι καὶ δικοί μας—ἕνας μάλιστα δικός μας, ὁ Σπῦρος Ρουμελῆς τοὺς ξεπέρασε ὅλους στὴν παληανθρωπιὰ—καὶ ἐπειδὴ τὸ κορίτσι δὲν ἔχει καὶ πολὺ μεγάλο ταλέντο γιὰ νὰ ὑπερνήκησῃ ὅλες τὶς δυσκολίες, καταντᾷε στὸ τέλος μιὰ μεγαλοκοκότητα τοῦ Παρισιοῦ, ποὺ ὁ ἕνας τὴν παίρνει καὶ ὁ ἄλλος τὴν ἀφήνει.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ εἶναι ἀδύνατο στὸ βάθος νὰ μᾶς συγκινήσῃ. Πρῶτο κανεῖς δὲν πρέπει ν' ἀπλώνῃ τὰ πόδια του ὄξω ἀπὸ τὸ πάπλωμα ἅμα τοῦ πέφτει κοντό. Ἡ φιλοδοξία ἅμα περνᾷ τὰ ὄρια τῆς δυναμικότητος τοῦ ἀτόμου, φυσικὸ εἶναι νὰ σπάσῃ. Καὶ ἡ Πετρούλα μιὰ ποὺ τὸ ταλέντο της δὲν εἶτανε ἀπὸ φίνα πάστα, φυσικὸ εἶτανε νὰ ἀποτύχῃ. Τί νὰ λυπηθοῦμε γι αὐτὸ καὶ πῶς νὰ συγκινηθοῦμε; Συγκίνηση γεννιέται ὅταν τὸ ἄτομο ἀναξιοπαθεῖ γιὰτι προσκρούει σ' ἐμπόδια ποὺ στέκονται ὄξω ἀπὸ τὴ θέληση του, ἐμπόδια ἀνυπέρβλητα ποὺ χτυπᾷς ἀπάνω τους καὶ γίνεσαι θροῦβαλα. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς ἀληθινῆς τραγικῆς συγκίνησης ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο καιρὸ ὡς τὰ σήμερα.

Μὰ ὁ κ. Καστανάκης μέσα σ' αὐτὴ τὴν καλλιτεχνικὴ ἀποτυχία τῆς Πετρούλας βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ δείξῃ τὴν ἀισχρὴ ἐκμετάλλευσή ποὺ κάνουνε τοῦ κοριτσιοῦ διάφοροι τάχατες ὑποστηρικτῆς του, στὸ βάθος ὅμως ἀισχροὶ ἐκμεταλλευτῆς του. Κ' ἔτσι νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὴ σημερινὴ κοινωνία ὡς κοινωνία ἐκμεταλλευτῶν, πρῶστου καὶ κακῶν ἀνθρώπων ποὺ ὄχι μόνον σὲ σπρώχνουνε στὸ γκορεμὸ μὰ καὶ χαίρουνται ἅμα σὲ βλέπουνε νὰ κατακυλιᾷς μέσα βαθιά. Ὅτι ἡ σημερινὴ κοινωνία εἶναι ἀκριβῶς τέτοια, καμιά ἀμφισβήτησις. Ἔτσι εἶναι καὶ χειρότερα· κ' εἶναι ἀξέπαινος ὁ κ. Κ. ποὺ εἶχε τὸ θάρρος νὰ τὸ τονίσῃ. Μὰ δείγματα ἐκμετάλλευσῆς καὶ σκληράδας μποροῦσε ὁ κ. Καστανάκης νὰ βρῆ ἄλλοῦ, σὲ ἄλλες σφαιρῆς, πολὺ χαρακτηριστικώτερα. Ἡ ἐκμετάλλευσῆ π. χ. τοῦ ἐργάτη δὲ συγκρίνεται μὲ καμιάν ἄλλη. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι ὁ κ. Καστανάκης περιορίζεται νὰ μᾶς ζωγραφίσῃ μιὰ κατάσταση καὶ εἶναι εὐχαριστῆμένος γι αὐτό. Πιὸ βαθιὰ δὲν θέλει νὰ προχωρήσῃ. Σοῦ παρουσιάζει τὴν εἰκόνα καὶ σὺ βγάλε τὸ συμπέρασμα σου. Τέχνη ἀντικειμενική, σοῦ λένε. Μὰ ἐμένα μοῦ

φαίνεται πῶς ὁ μεγάλος τεχνίτης μπορεῖ νὰ βρῆ τὸν τρόπο καὶ ἀντικειμενικῶς νὰ παραμείνῃ καὶ συνάμα νὰ δείξῃ καὶ τὴν πηγὴ τοῦ κακοῦ.

Στὸ ἔργο τοῦ κ. Κ. δὲν ξαίρουμε ποῦ νὰ ἀποδώσουμε αὐτὴ τὴν αἰτία. Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι του εἶναι τόσο κακοί; Τί τοὺς σπρώχνει στὸ κακό; Ἡ ἰδιοσυγκρασία τους, τὸ φυσικὸ τους ἢ κάτι ἄλλο βαθύτερο; Ἄρρωστοι εἶναι ἢ θύματα καὶ αὐτοὶ μιᾶς κατάστασις ποὺ μᾶς κάνει ὅλους ψεῦτες καὶ κακοὺς; Γιατὶ ὅπως εἶναι σήμερα ἡ κοινωνία δὲν ξαίρει κανεῖς ποῖον πρέπει νὰ κλάψῃ περισσότερο, τὸν ἐγκληματία ἢ τὸ θύμᾳ του; Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ κ. Καστανάκης σωπαίνει. Ἴσως μάλιστα χαμογελάει μὲ τὴν ἀπαίτησή μου αὐτὴ, ὅπως γελοῦνε καὶ ὅλοι οἱ Ρωμιοὶ συνάδερφοί μου ποὺ εἶναι ἀφωσιωμένοι στὴν ὑψηλὴ λειτουργία τῆς τέχνης ἔξω τόπου καὶ χρόνου. Γι αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ κ. Κ. μὲ ὅλη τὴ φινέτσα τοῦ συγγραφέα στὸ γράψιμο, δὲν ἀναδίνεται ἐκεῖνη ἡ ὑψηλὴ τραγικὴ πνοὴ ποὺ περιμέναμε νὰ μᾶς γεννηθῇ στὸ θέαμα ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ πέφτει συντριμμένος στὸν ἀγῶνα του. Κάτι τὸ ξόπτιστο ὑπάρχει ποὺ μᾶς ἀφήνει στὸ βάθος κρύους.

Νὰ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ξαίρει νὰ γράφῃ, λέμε, μὰ ἄλλο περισσότερο ἀπὸ αὐτό, τίποτα. Θαμᾶζουμε τὸ συγγραφέα, ὄχι τὸ ἔργο. Γιατὶ τὸ ἔργο δείχνει δεξιότητες, δείχνει πῶς ὁ συγγραφέας εἶναι ἀπόλυτα κάτοχος τῆς τέχνης του, μὰ συγκίνηση καμιά. Μιὰ ἱστορία ποὺ μᾶς ἀφήνει ξένους καὶ ἀδιάφορους. Ἐγὼ π. χ. ὅσο καὶ ἂν τὸν ἀναγνώρισα αὐτὸν τὸν περίφημο Σπῦρο Ρουμελῆ—γιόνο γιόνο—δὲν μποροῦσα νὰ ἀγανακτήσω μαζί του μέσα στὸ βιβλίο τοῦ κ. Καστανάκη, ὅσο μὲ κάνει νὰ ἀγανακτῶ ὁ ἴδιος καθ' ἡμέρα μὲ τὰ γραψίματά του καὶ τὰ καμώματά του. Μιὰ ἂν τὸ ἔργο δὲν μᾶς συγκινεῖ, τὸ ὕφος ὅμως τοῦ βιβλίου εἶνε ἀξιόπρόσεχτο. Εἶναι κάτι νεωτεριστικὸ ποὺ πρῶτὴ φορά βλέπουμε στὴ φιλολογία μας. Ὑφος εὐρωπαϊκόν, μοντέρνο, ραφιναρσιμένο. Ὑφος μπριγιάντικο, ὄλο ζωὴ καὶ κίνηση. Βέβαια ὅταν κάτι νέο, κάτι ἀσυνήθιστο παρουσιάζεται στὴν τέχνη δημιουργεῖται ἕνας νέος σταθμός. Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἀκοίμητος καημὸς κάθε ἀληθινοῦ τεχνίτη. Νὰ φανερώσῃ κάτι νέο, κάτι ὀλότελα δικό του. Αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος ποὺ ἀκολουθεῖ σήμερα ἡ παγκόσμια τέχνη. Κυνῆγι τρελλό. Παντοῦ καὶ πρὸς κάθε κατεύθυνση, ὅπου ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ ἀνεκαλυφθῇ κάτι νέο. Ἀπὸ τὶς χώρες τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς ἕως τὶς χώρες τῶν ἀγρίων καὶ πάλε ἀπὸ τὴν τέχνη τῶν Βυζαντινῶν ἕως τὴν τέχνη τῶν μικρῶν παιδιῶν. Τὰ σχεδιάσματα τῶν ἀγρίων στοὺς βράχους τῶν σπηλαίων, τὰ παίγνιδισματα τῶν

μικρών παιδιών υψώνονται σήμερα άφραβα σαν πρότυπα και σά σύμβολα καλλιτεχνικά. Νταναϊσμός (δηλαδή τέχνη μικρών παιδιών) είναι σήμερα ή τελευταία λέξη τής τέχνης. Και ποι' θά πάη και ποι' θά σταματήση αυτό τὸ τρελλὸ κυνήγι τής καινούριας μορφής! Γιατί ή ανθρωπότητα διψάει για τὸ νέο σὲ ὅλες τις περισχὲς τής ανθρωπίνης δράσης. Τέχνη, Θρησκεία, Πολιτεία, Κοινωνία, ὅλα κλονίζονται, ὅλα νιώθουνε πὸς ζυγώνει ή ὥρα νά παραχωρηθουνε τή θέση τους στους νέους θεούς ποὺ ἔρχονται νά διαδεχτοῦνε τοὺς παλιούς. Μά στὸ τρελλὸ αὐτὸ κυνήγι τοῦ καινούριου, ἄλλοι ἀρκοῦνται νά συλλάβουνε ἁπλῶς μιὰ καινούρια ἔξωτερικὴ μορφή, ἄλλοι ἔνα καινούριο περιεχόμενο. Ἐμεῖς προσωπικὰ ἀνήκουμε στους δεύτερους δίχως νά παραγνωρίζουμε και τὴν ἀπόλυτη ἀνάγκη τοῦ πρώτου. Γιατί καινούρια μορφή, δίχως και καινούριο περιεχόμενο, μᾶς φαίνεται κάτι δίχως νόημα. Και δυστυχῶς ὅλες οἱ καινούριες τεχντροποιίες σήμερα στή μορφή μόνο ἀποβλέπουνε. Τὸ περιεχόμενο τους εἶναι ἀδιάφορο. Τὰ μαγαζιάκι φαγιὰ σεβρισμένα σὲ καινούργια πιᾶτα.

Αὐτὸ κάνει και ὁ κ. Κουστινίκης. Φρεσκίρει τὸ ἔφος του, τὸ ἔξευρωπαΐζει, τὸ ἐκλεπταίνει, μᾶ για νά μᾶς ἐπαναλάβη τὸ παιλὸ τροπίρι. Κινηγίει κι αὐτὸς τὴν πρωτοτυπία τής φράσης. Κάποτε τὴν πιάνει βέβαια μᾶ και πολλές φορὲς τοῦ ξεφεύγει. Και τότε δημιουργοῦνται σωστοὶ ἔξωφρενισμοὶ σάν τους ἀκόλουθους: «Κυβικὴ πολυτέλεια σκοταδιοῦ, ὁ οὐρανὸς εἶναι πλήμμυρα σιωπῆς κι ἀθανασίας και ἀποσύνθεσης, γαλάζια ἡλιθιότητα, κόβανε τὴν πολιτισμένη φωτεινότητα τοῦ οὐρανοῦ, μρωδιὰ ὕψης ἀνοιχτωσίνης, ή κίνησις εἶναι σά μιὰ μπαλαρίνα ποὺ χτυπᾷ τὰ πόδια της». Και φράσεις σάν τις ἀκόλουθες: «ἔστιάτορια πολυτελείας για καμπύλους κορμοὺς ποὺ τοὺς ἔστειλαν οἱ ἀντίποδες, ἔνα σκοτάδι ἔτοιμο νά ξεκινήση μονομασίᾳ ὅπως ἂν τὸ κυνηγοῦσαν, ὅλοι οἱ δρόμοι τοῦ Παρισιοῦ ποὺ τέτοια ὥρα ἀπόδειπνα γχορμίζονταν μέσα στις φλόγινες ἀποθεώσεις τής διαφημιζομένης παριζιάνικης νύχτας».

Τὶ ἀντιπροσωπεύει αὐτὸ τὸ τρελλὸ κυνήγι τής νέας μορφής ποὺ διψάει νά σπάση τὴν παράδοση τής παλιᾶς κλειστῆς τέχνης για νά μᾶς φέρει σι' ἀνοιχτὰ πεδία τής λεύτερης τέχνης ποὺ δὲν ξαίρει φραγμοὺς και σύνορα; Ἄλλοι ὑποστηρίζουνε πὸς εἶναι ή καινούρια τέχνη ποὺ γλυκοροδίζει κ' ἔρχεται νά διαδεχτῆ τὴν παλιὰ ἀστικὴ τέχνη ποὺ σάπισε με τὴν πολυκαυρία και ἔπαψε πιά ν' ἀνταποκρίνεται σις ψυχικὲς ἀνάγκες τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλοι πιστεύουνε ἀντίθετα πὸς βρισκόμαστε μπροστά σὸν ἐπιθανάτιο ὄργχο τής ἀστικῆς τέχνης. Πιστεύω τὸ δεύτερο. Πιστεύω πὸς ή ἀληθινὰ καινούρια τέχνη θά εἶναι κείνη ποὺ θά φροντίση νά πλουτίση τὴν καινούρια φόρμα και με καινούριο περιεχόμενο. Ποιὸ θά εἶναι αὐτό; Κανείς βέβαια δὲν μπορεῖ νά προβλέψη ἀπὸ τώρα τὸ δρόμο τής καινούριας

τέχνης. Ἴσως μπορούμε μόνο γενικὰ νά συμπεράνουμε πὸς ή καινούρια τέχνη δὲν θά ἔχη πιά ἀτομικιστικὸ ἀλλὰ κοινωνικὸ ὁμαδικὸ χαραχτήρα. Δὲν θά ενδιαφέρεται δηλαδή τόσο για τὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου, τοῦ ἑνός, ἀλλὰ για τὴν ὁμαδικὴ ζωὴ ὅλης τής κοινωνίας. Αὐτὸ μᾶς τὸ ὑπόσχεται ὁ δρόμος ποὺ βλέπουμε ν' ἀκολουθῆ ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς. Τὸ ἄτομο ὑποχωρεῖ ἄλυένα στὴν ὁλότητα και τὰ ἀτομικὰ γεγονότα δὲν ἔχουνε πιά σημασία ἂν δὲν ἀποτελοῦνε μέρος τής ζωῆς τής ὁλότητας. Ἄν ή τέχνη αὐτὴ ποὺ ἔρχεται θά χρησιμοποιήση τις σημερινὲς μορφὲς ή ἂν θά δημιουργήση ἄλλες δικές της, αὐτὸ κανείς δὲν μπορεῖ νά τὸ ξαίρη.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΓΡΑΜΜΕΣ ΣΤΗΝ ΑΜΜΟΥΔΙΑ

— ΣΕΙΡΑ Β. —

ΕΝΑ ΧΥΝΟΠΩΡΟ

Εἴτανε χυνόπωρο βαρὺ, θαμπό, πνιγερό. Ἡ θάλασσα μολυβένια, δίχως ἔνα λευκὸ κυματάκι στὴν ὄρη ἀκρογιαλιά, θολή, συγνεφένια και ἐκείνη, ὡς πέρα στὰ οὐρανοθέμελα θολή.

Μαύρη, θλιβερὴ καταχνιά, ὅλα στεριά και πέλαγο τὰ εἶχε σφιχτοτυλίξει. Λὲς εἴτανε νύχτα ή ἡμέρα ἐκείνη, με τὸν ἥλιο τής φεγγάρι, κρυμμένο στὰ βύθη τῶν σύγνεφων, τῶν φορτωμένων ποὺς ξαίρει πόσα ἀστροπελέκια, πόσα χαλάζια, πόσα ποτάμια βροχῆς ἀδιάκοπης.

Δὲ θά ἐσπίθιζε κατὰ τὸ πέλαγος οὔτε τὸ φῶς ἂν ἀναβε τοῦ μεγάλου φάρου· θεοσκοτεινά και παντοῦ οὔτε πνοή, οὔτε φλοίφλισμα, οὔτε φωνὴ ἀκουγότανε· θαροῦσες ὅλη ή πλάση εἶχε νεκρικὰ ἀπλωθεῖ σ' ἔναν ἀτέλειωτο σταχτόμαυρο κάμπο...

Χυνόπωρο, βαρὺ, θαμπό, πνιγερό χυνόπωρο.

Και λές, ὅλο τὸ φῶς τοῦ κόσμου εἶχε συμμαζωχτεῖ στὸ ρηχὸ σπιτάκι τοῦ γερο-ναῦτη, ποὺ τώρα, ἀπόμαχος με τὴ σκεβρωμένη γριούλα του, ἄνιψε τὸ τσιγάρο του ἀπὸ τοῦ παλιοῦ λύχνου τὴν παιχιδιάρικη φλόγα· ἐκεῖ μέσα λές, ὅλο τὸ φῶς τοῦ κόσμου εἶχε τώρα συμμαζωχτεῖ, στοῦ λυχναριοῦ τὴ φλόγα και σιτὴ φωτιὰ τοῦ τσιγάρου τοῦ γερο-ναῦτη...

—Τὶ θαμποθωρεῖς, γριά. Κίτι χαλασμὸς θά γίνει σήμερα!

—Και δὲν πᾶ νά χαλάσει ὁ ντουναῖς! Ἐμεῖς ἔδω πιά, εἴμαστε καλά ἀραγμένοι... ὅτι εἴχαμε τὸ χάσαμε! Δέκα χρόνια...

Κι ἄξαφνα μιὰ ἀστραπή, βροντὲς, και μιὰ νεροποντὴ ἀκούστηκαν...

Οἱ κακόμοιροι οἱ γέροι, ἀγκαλιώστηκαν τρεμάμενοι και λές, πὸς ή νεροποντὴ ξεχειλίζοντας μέσ' ὑπὸ τὰ βροχὰν, βαθυλωμένα στήθια τους πλημμύρισεν ὅλα γύρω τους, και, μαζί με τὸ λύχνο τους, ἔσβυσε τὴν ἴσπερη πνοή τους, σάν μόνο για κείνους, τοὺς ὀφανεμένους δέκα χρόνια γέρους, νᾶπλωσε ὅλο τὸ σκοτάδι τής μαύρης ἐκείνης μέρας τοῦ ἀλλόκοτου χυνόπωρου...

Σπέτας 12-1-1980

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΞΑ

Ὁ κ. Βουτιερίδης ἐτύπωσε τελευταία μὴ «Νεοελληνική Στιχοουργική».—Ἔκδοση Ι. Κολλάρου, Ἀθήνα, 1929—δπου, ἀνοούμενος τὴν ἕπαρξιν ποδῶν στὴ νέα μας στιχοουργία, ἐζήτησε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ποικιλία τῶν ρυθμῶν καὶ τῶν στίχων τῆς νέας μας ποίησης μὲ νέο δικό του τρόπο, δανεισμένον κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴ γαλλικὴ στιχοουργική. Τοῦτο ὁδήγησε τὸν κύριον Βουτιερίδην σὲ βασικὰ καὶ λεπτομερειακὰ λάθη, πού μερικὰ ἐδείξαμ' ἐμεῖς σ' ἓνα σύντομο κριτικὸν μας σημείωμα στὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα»—τεῦχος 53, Ἀθήνα, 22 Ἰουνίου 1929—καὶ μερικὰ ἄλλα στὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ ὁ κ. Α. Πολίτης καὶ τελευταία στὴ «Νεοελληνικὴ Μετρική» του,—ἐκδοση Σιδέρη 1930—ὁ κ. Θρ. Σταῦρος. Ἐπίσης τὸ βιβλίον τὸ κατάρτισε καὶ ὁ κ. Ρουσσέλ στὸ «Libre», ὅμως οἱ περισσότερες ἀπὸ τίς παρατηρήσεις τοῦ κ. Ρουσσέλ εἶναι τόσο σφαλῆρες ὅσο καὶ τοῦ κ. Βουτιερίδη, καὶ τοῦτο γιατί ὁ κ. Ρουσσέλ βρῖσκεται στὸ αὐτὸ βασικὸ λάθος μὲ τὸν κ. Βουτιερίδην, μὴ παραδεχόμενος πόδες στὴ Νεοελληνικὴ Στιχοουργία. Ἐπειδὴ τώρα τὸ κριτικὸν μας σημείωμα γιὰ τὴ Στιχοουργικὴ τοῦ κ. Βουτιερίδη εἶτανε πάρα πολὺ σύντομον, καὶ ὅλα τ' ἄλλα, οὔτε τὰ βασικά, οὔτε τὰ λεπτομερειακὰ λάθη τῆς παρουσιάζουν, ἐνομίσαμε καλὸν, καὶ χάριτὸς ἐπιστημονικῆς ἀκρίβειας, καὶ χάριτὸς τοῦ ἀναγνωστοῦ μας κοινοῦ, νὰ παραθέσωμε ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερα σφάλματα, γιὰ νὰ φανῇ καθαρὰ σὲ ποιά στιχοουργικὴ παράδοξα τὸν ὁδήγησε ἡ σφαλῆρὴ βάση πού τόσο ἀβασάνιστα ἐδέχθηκε γιὰ τὴ νέα μας Στιχοουργία.

Καὶ πρώτα: γιὰ βάση τῆς νέας μας Στιχοουργίας ὁ κ. Βουτιερίδης βρῖσκει «τὸ μετρικὸν τόνον», καθὼς τὸν ὀνομάζει, πού εἶναι πάντα ὁ τελευταῖος τόνος τῶν στίχων, καὶ πού, κατὰ τὸν κ. Βουτιερίδην, εἶναι πάντα σταθερός. Τὸ ρυθμὸν τῶν στίχων τὸν δίνει ἕνας ἄλλος τόνος, ὁ «ρυθμικός» καθὼς τὸν ὀνομάζει, καὶ πού, κατὰ τὸν κ. Βουτιερίδην, εἶναι μεταβλητός. Ὡς τόσο, ὁ περίφημος αὐτὸς «μετρικός» τόνος, ὅχι μόνον δὲν εἶναι σταθερός, μ' ἀκολουθεῖ τελείως τὴν ἴδια μεταβλητικότητα πού ἀκολουθεῖ καὶ ὁ «ρυθμικός» τόνος, καθὼς καὶ ὁ «ρυθμικός» τόνος σ' ἄλλες περιπτώσεις ἔχει τὴν ἴδια σταθερότητα πού παρουσιάζει καὶ ὁ «μετρικός», καὶ τοῦτο, γιατί ὁ λεγόμενος «μετρικός» τόνος δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ ὁ τελευταῖος λεγόμενος «ρυθμικός» τόνος. Ἔτσι, σ' ὅλους τοὺς στίχους πού ἀποτρυφῶνται ἀπὸ ἀκατάληκτους λαμβικούς πόδες, ἢ ἀπὸ τοὺς καταληκτικούς τροχαϊκούς, δηλ. σ' ὅλους τοὺς στίχους πού τελειώνουν σ' ἓναν ὀλόκληρον λαμβικὸν πόδα, ἢ σ' ἓναν τροχαϊκὸν κολοβὸν, ὁ περίφημος μετρικός τόνος δὲν εἶναι καθόλου σταθερός, μὰ ἀκολουθεῖ τὴ μεταβλητικότητα τοῦ ρυθμικοῦ τό-

νου, καὶ τότε λέφτει στὴ λήγουσα καὶ πότε στὴν προπαραλήγουσα, ὅπως στοὺς ἀκόλουθους λαμβικούς:

Στὸ κλῆμα καὶ στὴν κερασιὰ
Καινούρι' ἀγάπην ἔπιασα

ἢ ὅπως στοὺς ἀκόλουθους τροχαϊκούς:

Φεγγαγίκι μου λαμπρὸ
Φέγγε μου νὰ περατιῶ
Νὰ πηγαίνω στὸ σκυλεῖθ
Νὰ μαθαίνω γράμματα,
Γράμματα, σπουδάσματα.
Τοῦ θεοῦ τὰ πρόματα.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει πάντα, παράδειγμα τὸ πρῶτον ἡμιστίχον τοῦ κοινοῦ μας δεκαπεντασύλλαβου, ἢ τοῦ δημοτικοῦ τροχαϊκοῦ δωδεκασύλλαβου, ἢ τὸ δεύτερον ἡμιστίχον τοῦ λαμβικοῦ δωδεκασύλλαβου καὶ τοῦ τροχαϊκοῦ δεκατρισύλλαβου, ἢ ὁ ἀρχαιότερος προσωπικός λαμβικός τριμετρος κλπ. κλπ. κλπ.

Ἐπίσης, σ' ὅλους τοὺς στίχους πού ἀποτρυφῶνται ἀπὸ τρισύλλαβους πόδες, ὁ ρυθμικός τόνος εἶναι τόσο σταθερός ὅσο καὶ ὁ μετρικός, καὶ τοῦτο γιατί καθεὶς πόδας διατηρεῖ σχεδὸν πάντοτε τὸν τόνον του, πρῶτον βέβαιον πού σπανιώτατα γίνεται μὲ τοὺς λαμβικούς καὶ τροχαϊκούς στίχους. Ἴδου μερικὸν στίχον ἀπὸ διαφόρων τρισύλλαβους πόδες:

Τὰ τραγοῖδια μου τάλεγε ἄλα
u u - - | u u - - | u u - - u

Στὸν Ψαρόν τὴν ὀλόκληρον ῥάχη
u u - - | u u - - | u u - - u

Ἡ δόξα δεξιὰ συντροφεῖ
u - - u | u - - u | u - - u

Τὸν ἄντρα πού τρέχει μὲ κόπον
u - - u | u - - u | u - - u

Τέτοιους κουβέντες ἔκαναν οἱ ἄντρες καὶ ὡς τόσο ἡ
- - u u | - - u u - - u u - - u u | - - u

[μητέρα
u | - - u

Ἦγγε τὸ γινὸ νὰ ζητήσῃ στὸν πέτρινον πρῶτον τὸν
- - u u - - u u | - - u u | - - u u | - - u u |

[μάγισσα
- - u

Ἀπὸ τὰ παραδείγματα αὐτὰ, πού μπορεῖ νὰ γίνωιν ἄπειρα, φαίνεται καθαρὰ πὼς ἡ νέα βάση πού ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσει ὁ κ. Βουτιερίδης στὴ νέα μας Στιχοουργία δὲν εἶναι παρὰ μόνον φανταστικὴ, καὶ δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα. Ἐπομένως, ὀλόκληρον τὸ νέο του στιχοουργικὸν σύστημα σωριάζεται σὺν πύργῳ ἀπὸ τροπολόγηρον καὶ δὲν ἔχει καμμιὰ ἐπιστημονικὴ ἀξία. Κ' ἐδῶ θὰ μποροῦσε νὰ σταματήσωμε τὴν κριτικὴν μας, ἀν δὲν ἄξιζε νὰ ἰδοῦμε σὲ ποιὲς ἀνθαιρέσεις καὶ σὲ ποιὲς παραδοξότητες τὸν ὁδήγησε ἡ σφαλῆρὴ βάση του, χωρὶς δυστυχῶς νὰ τὸ παρατηρήσει γιὰ νὰ τὴν ἐγκαταλείψει.

Καὶ πρώτα: ἀναγκασμένος ἀπὸ τὴν βάση

πού ὄρισε πῶς, ὁ μετρικὸς τόνος εἶναι σταθερός, ὅταν εὐρέθῃτε μεπερδόμενος στὴν πραγματικότητά, τοὺς στίχους ἐκείνους πού δὲν ἔχουνε τὸ λεγόμενο μετρικὸ τόνο σταθερό, μ' ὅλο πού εἶναι ἰσοσύλλαβοι, ὁμοίорρυθμοὶ καὶ ἰσοδύναμοι, καὶ βρισκονται μαζί σὰν ὅμοιοι στὰ ἴδια ποιήματα, προσωπικά καὶ δημοτικά, — καὶ εἶδαμε ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ λιγὰκι ψηλότερα—ὄλους αὐτοὺς τοὺς στίχους τοὺς ἐξετάζει σὰ δύο, χωριστὰ τοὺς δεξύτερους καὶ χωριστὰ τοὺς προπαροξυτονούς! Κ' ἐπειδὴ αὐτὸ γίνεται σ' ὅλο τὸ μικρὸν κατάλογο τῶν ποικίλων στίχων πού ἐξετάζει μὲ τὸ διαφορετικὸν ἀριθμὸ συλλαβῶν καὶ μὲ τὸ διαφορετικὸν τοὺς ρυθμὸ, ὁ καθένας καταλαβαίνει σὲ ποιὰ σύγκριση καὶ σὲ ποιὰν ἀνωμαλία ὁδηγεῖ τὸν ἀναγνώστη του.

Ἐλάτε νὰ πάρουμ' ἕνα παραδειγμα πού θὰ μῖς χρησιμέψη νὰ δεῖξουμε ἕνα πληθὸς λάθη διαφορετικά, πού ὡς τόσο δὲν εἶναι λιγώτερο σοβαρά. Ἔτσι, τὸ δημοτικὸν ἰαμβικὸν δωδεκασύλλαβο μὲ τὴ σταθερὴ τομὴ στὴν ἑβδομὴ συλλαβῇ (σελ. 299 καὶ 230), τὸν ἐξετάζει πρῶτα σὰν δεξύτονο, μὲ δυὸ μετρικὸς τόνους: ἕνα στὴν ἔχτη κ' ἕνα στὴν δωδέκατη συλλαβῇ, καὶ μὲ δυὸ ρυθμικούς: ἕνα στὴν δευτέρη κ' ἕνα στὴν ὄγδοη ἢ δέκατη, ὅπως στὸ στίχο:

Νὰ πάρης ἄντρα κλέφτη—ἄντρο' ἀρματωλό.
 υ - υ υ υ - υ - υ | υ υ υ - υ υ υ -

Ἐπειτα τὸν ἐξετάζει σὰν προπαροξύτονο, μὲ τοὺς ἴδιους ρυθμικούς τόνους, μὰ μὲ τοὺς μετρικούς ἕνα στὴν ἔχτη κ' ἕνα στὴν δέκατη, ὅπως στὸ στίχο:

Δὲ μπορῶ γὼ παιδιὰ μου—γιατὶ γέρασα.
 υ υ υ - υ - υ | υ υ - υ υ υ -

Ὡς τόσο, οἱ δυὸ αὐτοὶ στίχοι συνυπάρχουνε στὰ ἴδια ποιήματα σὰν ἰσοσύλλαβοι, ὁμοίорρυθμοὶ καὶ ἰσοδύναμοι, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παραδείγματα πού παραθέτει ὁ κ. Βουτιερίδης. Μὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παραδείγματά του, καὶ σύμφωνα μὲ τὸ στιχουργικὸ του σύστημα, δὲ φαίνεται καθαρὰ μόνον πῶς ὁ μετρικὸς τόνος δὲν εἶναι σταθερός, μὰ καὶ πῶς οἱ ρυθμικοὶ τόνοι τοὺς δὲν εἶναι μόνον αὐτοὶ πού σημειώνει ὁ κ. Βουτιερίδης. Καὶ στὸ στίχο:

Δὲ μπορῶ γὼ παιδιὰ μου—γιατὶ γέρασα
 υ υ υ - υ - υ | υ υ - υ υ υ -

Οἱ μετρικοὶ τόνοι εἶναι βέβαια δύο: ἕνας στὴν ἔχτη κ' ἕνας στὴν δέκατη, ὅμως οἱ ρυθμικοὶ εἶναι ἕνας μονάχα, καὶ αὐτὸς δὲν πέφτει οὔτε στὴν δευτέρη, οὔτε στὴν ὄγδοη, μὰ στὴν τέταρτη! Ἔτσι φαίνεται καθαρὰ πῶς, καὶ σωστὸ νῆτανε τὸ στιχουργικὸν σύστημά του, πάλε σφαλερῶ θὰ δίδασκε στὸ παραπάνω παράδειγμα τοὺς τονισμοὺς τοῦ στίχου. Ὡς τόσο, τὸ σωστὸ, πάντα σύμφωνα μὲ τὸ στιχουργικὸν του σύστημα, εἶτανε νὰ πῆ πῶς, ὁ στίχος αὐτός, ὅταν οἱ μετρικοὶ του τόνοι πέφτουνε στὴν ἔχτη καὶ στὴν δωδέκατη, μπορεῖ νάχη ρυθμικούς τόνους ἢ στὴν δευτέρη καὶ στὴν ὄγδοη, ἢ στὴν δευτέρη καὶ στὴν δέκατη, ἢ στὴν τέταρτη καὶ στὴν

ὄγδοη, ἢ στὴν τέταρτη καὶ στὴν δέκατη, ἢ καὶ σ' ὅλες τὶς ἄλλες ζυγῆς συλλαβές, μὰ θὰ μπορούσε κάποτε, σὰν ἐξαιρέση, νὰ μὴν ἔχη παρὰ ἕνα μονάχα ρυθμικὸ τόνο στὴν δευτέρη ἢ τὴν τέταρτη συλλαβῇ, καὶ σπανιώτερα νὰ μὴν ἔχη παρὰ μονάχα τοὺς δύο μετρικούς. Ὅταν οἱ μετρικοὶ του τόνοι πέφτουνε στὴν ἔχτη καὶ στὴν δέκατη, τότες οἱ ρυθμικοὶ τόνοι σχετικὰ μὲ τὸ πρῶτο ἡμίστιχο, διατηροῦνται οἱ ἴδιοι ὅπως καὶ στὴν προηγούμενη περίπτωσι, μὰ σχετικὰ μὲ τὸ δεύτερο ἡμίστιχο περιορίζονται μόνον στὴν ὄγδοη συλλαβῇ, τῆς ὁποίας ὁ τονισμὸς δὲν εἶναι πάντα ὑποχρεωτικός, μὰ μπορεῖ καὶ νὰ λείψη. Δηλαδή, στὴν περίπτωσι αὐτῇ, τὸ δεύτερο ἡμίστιχο δὲν ἔχει ἀπόλυτην ἀνάγκη ἀπὸ ρυθμικούς τόνους, μὰ εἶναι ἀρκετὸς μόνον ὁ λεγόμενος μετρικός του. Ὡς τόσο, ἂν ἐδεχότανε τὴν ὑπαρξὴ ποδῶν, θ' ἀπάλλαζε τελείως τοὺς ἀναγνώστες του ἀπὸ τὴ ζαλιστικὴ αὐτῇ παράθεσι τῶν ποικίλων τονισμῶν τοῦ ἴδιου στίχου καὶ θάλεγε: Ὁ δημοτικὸς ἰαμβικὸς δωδεκασύλλαβος, μὲ τὴ σταθερὴ του τομὴ στὴν ἑβδομὴ συλλαβῇ, χωρίζεται σὲ δυὸ σταθερὰ ἡμίστιχα πού μοιάζουνε σὰ δυὸ ξεχωριστοὶ μικρότεροι στίχοι, ἕνας ἰαμβικὸς ἑφτασύλλαβος κ' ἕνας τρουχαϊκὸς πεντασύλλαβος, τῶν ὁποίων καὶ δέχονται τοὺς διαφοροὺς τονισμοὺς. Ποιοὶ τώρα εἶναι οἱ τονισμοὶ αὐτοὶ, θάτανε γνωστοὶ στὸν ἀναγνώστη ἀπὸ τοὺς γενικούς κανόνες πού διέπουνε τοὺς ποικίλους ρυθμούς καὶ τοὺς ὁποίους θὰ γνώριζε ἀπὸ προηγούμενα.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ πού ἐξετάζει τοὺς διαφοροὺς δωδεκασύλλαβους εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπιμείνω ἀκόμη, γιὰ νὰ δεῖξω τὴ ρυθμικὴ σύγκριση πού παρουσιάζει ἡ Στιχουργικὴ τοῦ κ. Βουτιερίδη, καὶ τοῦτο, γιὰτὶ δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψη του τοὺς ρυθμοὺς τῶν στίχων, μὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν τοὺς! Κι' αὐτὸ πού θὰ δεῖξουμε γιὰ τοὺς διαφοροὺς δωδεκασύλλαβους, κατὰ κάποιον τρόπο ἰσχύει καὶ γιὰ ὄλους τοὺς ἄλλους, μικρότερους καὶ μεγαλύτερους, καὶ τοῦτο, γιὰτὶ ὁ κ. Βουτιερίδης στὴν ἐξέτασι τῶν στίχων, τοποθετεῖ πάντα μαζί τοὺς ἰσοσύλλαβους, ἀδιαφορώντας τελείως γιὰ τὸ διαφορετικὸν τοὺς ρυθμὸ. Ἔτσι, ἐκεῖ πού ἐξετάζει τὸν ἰαμβικὸν δωδεκασύλλαβο σὰν δεξύτονο, τὸν ἀνακατεύει μὲ τὸν ἀναπαιστικὸν δωδεκασύλλαβο, πού μοιραῖα κ' αὐτὸς ἔχει τὸ μετρικὸν τόνον στὴν δωδέκατη συλλαβῇ. Κ' ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσω πῶς ἀναπαιστικούς δωδεκασύλλαβους δὲν ἀναφέρει ὁ κ. Βουτιερίδης, κινώντας μὲ τοῦτο σοβαρὴν παράλειψιν μέσα στὰ ὄρα τοῦ στιχουργικοῦ του συστήματος, γιὰτὶ παραλείπει νὰ ἐξετάσι ἕνα εἶδος δεξύτωνων δωδεκασύλλαβων, ὅμως, ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού ὄρισε γιὰ βῆσι τῶν στίχων τοὺς μετρικούς τόνους κ' ὄχι τοὺς ρυθμικούς, ὁ ἀναπαιστικὸς δωδεκασύλλαβος μοιραῖα ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῇ μαζί μὲ τὸν ἰαμβικόν. Ἐπίσης, ἐκεῖ πού ἐξετάζει τὸν ἰαμβικὸν δωδεκασύλλαβο σὰν προπαροξύτονο, τὸν ἀνακατεύει μὲ τὸν δαχτυλικὸν δωδεκασύλλαβο, πού εἶναι κ' αὐτὸς προπαροξύτονος. Κ' ἐδῶ πρέπει νὰ

σημειώσουμε πώς ο κ Βουτιερίδης αναφέρει ένα παράδειγμα δαχτυλικού δωδεκασύλλαβου που δεν είναι άπολύτως καλό, γιατί λείπει ο τόνος από τον πρώτο πόδα, που μπορεί να επιτρέπεται στιχουργικά, μα που δεν αποτελεί και κανόνα. Ίδου ο σχετικός στίχος:

Μακαρισμένος ἐστὶ πού μελέτησες
υ υ υ — υ υ — υ υ — υ υ

Και πώς νομίζετε πώς εξετάζει αυτό το στίχο; σαν ένα προπαροξύτονο νταντέσκο έντεκασύλλαβο! Χωρίς να εξετάσω το πώς ο νταντέσκος ακολουθεί κάποιους νόμους που δεν τους ακολουθεί πάντα ο δαχτυλικός στίχος, φανταστική τρόπος για να εξεταστούν οι τονισμοί ενός στίχου, να παίρουμε για βάση την εξαίρεση ενός άλλου, κι όχι τη ρυθμική του ύποσταση, που μοιραία θα μάς δώσει όλους τους δυνατούς διάφορους τονισμούς του! Έτσι, με το χάρισμα που κάνει το δημοτικό ιαμβικό δωδεκασύλλαβου σε δξύτονο και σε προπαροξύτονο, τον ανάκατευε μ' ένα πλήθος άλλα δωδεκασύλλαβους, που ως τόσο ή δεν έχουν τον ίδιο ρυθμό, ή δεν έχουνε την ίδια κατασκευή. Ίδου μερικά παραδείγματα:

Αναπαιστικοί:

Νά, προβάλλει στην άκρη ψηλά του βουνού
υ υ — υ υ — υ υ — υ υ — υ υ —
Τό φεγγάρι, και χώνει ποτάμι άργυρό.
υ υ — υ υ — υ υ — υ υ — υ υ —

Δαχτυλικοί:

Έρχονται, φεύγουν οι μέρες, γογγότατα.
— υ υ — υ υ — υ υ — υ υ — υ υ —
Φεύγουν οι μήνες, τὰ χρόνια άκατάτατα
— υ υ — υ υ — υ υ — υ υ — υ υ —

Ίαμβικοί δημοτικοί:

Σάν της Ωριάς το κάστρο, δέν έλογισα
υ υ — υ υ — υ υ — υ υ — υ υ —
Σαράντα άγγελές του ψήλου, δώδεκα πλατά.
υ υ — υ υ — υ υ — υ υ — υ υ —

Ίαμβικοί τρίμετροι:

Λέν δύναμαι, παιδί μου, από δω ζ' έμπρός
υ — υ υ — υ υ — υ υ — υ υ —
Του διδασκάλου να πληρώσω τον μισθόν
υ υ — υ υ — υ υ — υ υ — υ υ —
Ούτε να σ' άγοράξω τὰ βιβλία σου.
— υ υ — υ υ — υ υ — υ υ — υ υ —

(Η συνέχεια στο έρχόμενο)

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΠΑΛΙΑ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

III

Μπρός απ' το σπίτι το παλιό περαστικός αν τύχω,
μια θύμησή μου θλιβερή ξανάρχεται να μ' εύρη,
ώς βλέπω βέργες άφυλλες πίσω απ' το ρέπιο τοίχο,
που τις μουσκέυει ή νοτερή κατάχνια του Δεκέβρη.

Ή στέγη του χορτάρισε, ξεθώριασε απ' τὰ χρόνια
το πράσινο παράθυρο, που πίσω από τις γρίλλες
κρεμόντουσαν γλυκόφωνα τὰ μαύρα χελιδόνια,
και τόντυναν οι ρουμπινιές τ' Απρίλη βοκαβίλλες.

Έδω, παδι σαν μ' έρηγνε μι' άρώστια στο κρεβάτι.
χλωμό τον ήλιο την αύγή, χωρίς καμμιά άχτίνα,
μέσα απ' το τζάμι κοίταξα με τ' άρρωστό μου μίτι
ή πίσω απ' τ' άφυλλα κλαδιά κι απ' τη λευκή κοιρτίνα.

Έδω του ώραιου λάμπανε κάποιες μορφές στη σκέψη
τη νύχτα, ως κοίταξα σκυφτός απ' το παράθυρό μου,
να παίξω μες το φύλλωμα π' άγέρας είχε στρέψει,
θαμπό το φως του φαναριού, στην άκρη εκεί του δρόμου.

Έδω μεθούσε ή νιότη μου με την άσπροντυμένη
τ' Απρίλη άγριοροδωνιά που σέπαζε το φράχτη.
προτού να μάθω απ' τη ζωή πώς τίποτα δεν μένει,
προτού να δώ σε μια νεκρή της όμορφιάς τη στάχτη.

Γ. ΞΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Ο Δημ. Π. Ταγκοπούλος με το Σπύρο 'Αλιμπέρτη στα παλιά Γραφεία του 'Νουμά', στην οδό Οικονόμου 4, τό καλοκαίρι τοῦ 1903.

ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Λύβασα κάτι διηγήματα πού ὁ συγγραφέας του τὰ χαρακτηρίζει ὡς ρεαλιστικά. Δυστυχῶς ρεαλιστικά δὲν εἶναι, καὶ ὁ νεαρός πού τὰ γράφει ἔχει παρανοήσει οὐκ εὐλόγητα τὸ ρεαλισμό.

Γιατὶ ρεαλισμός δὲν εἶναι νὰ παρουσιάζης θεόγυνες ὅλες τις βρωμιές τῆς ζωῆς—καὶ με βρώμικα λόγια μάλιστα. Οὔτε νὰ μ' ἀναγκάζης μόλις διαβάσω δυὸ τρεῖς σελίδες τοῦ βιβλίου σου, νὰν τὸ πετάω μ' ἀηδία καὶ νάνατινάζουμαι σὰ νὰ περνῶ ἀπὸ βόθρο ἀνοιχτό. Οὔτε πάλι ἢ κοπρολαλιά εἶναι τέχνη.

Κι ὡστόσο ὁ νεαρός ποιῆσε αὐτὸ τὸ βιβλίο, τὰ παίρνει ὅλ' αὐτὰ, φαίνεται, γιὰ τέχνη. Τὸ λυπηρὸ μάλιστα εἶναι πὺς ἔχει ζήσει ἀρκετὰ χρόνια στὴν Εὐρώπη καὶ ἔχει διαβάσει κι ἀρκετὰ βιβλία—τὸ ξαίρω πολὺ καλὰ αὐτὸ—καὶ ρεαλιστικά τὰ περισσότερα. Θάχη βέβαια διαβάσει καὶ τὴ «Γῆ» τοῦ Ζολᾶ—δὲ γίνεται. Καὶ θὰ θυμᾶται κάποια μονομαχία, ἐκεῖ μέσα, τοῦ Ἰσουχριστοῦ καὶ τοῦ γεροπατέρα του, πού λαβαίνει μέρος σ' αὐτήν καὶ ἡ μικρὴ ἀλανιάρη, ἡ Κουκούτσα. Οἱ σελίδες αὐτές εἶναι ἀπὸ τις πύθ ρεαλιστικῆς, καὶ ἀπὸ τις πύθ βρώμικες, κι ὅμως τις ἔχει γράψει ὁ Ζολᾶ με τόση μαστρία πού ἀντὶ νὰ ηδιάσης, ἅμα τις διαβάζεις, τὸ ἐναντίο, ἐνθουσιάζεσαι καὶ τις διαβίξεις δυὸ καὶ τρεῖς φορές.

Προχτές ἀκόμα τὸ «Ἔθνος» δημοσίεψε τραγούδι τοῦ Πορτογάλου ποιητῆ Gil. Ἀνίμεσα σ' αὐτὰ ὑπάρχει καὶ κάποιο τετράστιχο γιὰ τις «τέπιες», ὅπως λέει κάποιος φίλος μου τις «χαμένες γυναῖκες» τοῦ Gil—τὸ ἀκόλουθο :

Τὴν ἴδια τύχην ἔχουμε καὶ οἱ δυὸ,
Βρούση, με τὸ νερὸ πού τραγουδαί :
Ὅποιοι διψάει, σταματάει μιὰ στιγμή
μὰ ὅποιος δὲ διψᾷ, μᾶς προσπερνάει.

* Ἄς τοὺς πῆ τοὺς τέσσερες αὐτοὺς ρεαλιστικώτατους στίχους με λόγια βρώμικα, σὲ στίχους ἢ σὲ πρόζα, ἄς τοὺς ἀπλώσῃ σὲ διήγημα ἢ σὲ ρομάντζο, ἢ σὲ δράμα, ἕνας ἀδέξιος στιχοπλόκος ἢ πέζογράφος, κι ἀμέσως θὰ τὸν ἀρπάξῃ

ἀπὸ τὸ γιὰ ὁ εἰσαγγελέας. Ὁ Πορτογάλλος ὅμως ποιητῆς, ἐπειδὴ εἶναι ποιητῆς, σκεπάζει τὴ γδύμνια τῆς οὐσίας με τέτοιο ἀριστοτεχνικὰ ὑφασμένο πέπλο, πού ἢμπορεῖ ἔτσι τὴ ρεαλιστικὴ αὐτὴ γδύμνια νὰ τὴν κοιτάξῃ, χωρὶς νὰ κοκκινίσῃ, καὶ ἢ πύθ ντροπαλῆ παρθένα.

* Ἔτσι ὁ ρεαλισμός στὰ χέρια ἐνὸς ἀληθινοῦ τεχνίτη γίνεται εὐγενικὸ ὄνικὸ Τέχνης, ἐνῶ στ' ἀδέξια χέρια ἐνὸς ἀτζαμῆ μεταμορφώνεται σὲ κάρβουνο ἀναμμένο καὶ τοῦ τὰ κατακαίει.

(Ἀπὸ τις «Ἱερεμιάδες»)

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Λάμπει ἢ θάλασσα πλατιά
καὶ θαμπώνει τὴ ματιὰ.
Τὰ στρωτὰ χαλίκια ἀσπρίζουν.
Κάπου κυματάκια ἀριά
νανουρίζουν τὴ στεριά
κι ὅλο ἀφρίζουν.

Κυματάκια ἄλλα περνοῦν.
Μαῦρες πέτρες τριγυροῦν
τὰρογιτίδα τὰ φύκια.
Καὶ στὴν ἀμμονδιὴ συρτὰ
φρεσκοβάφονται γυρτὰ
δυὸ καίκια.

* Ἀπ' τὸ πέλαγο χυτὴ
πλέει βαρούλα φτερωτὴ
κι ἀσημόψαρα γεμάτη.
Δ' ἔχτρα τράβηξε βαριά.
* Ἄ, καὶ φτάνει στὴ στεριά
με τὸ μπάτη.

Γλάροι ἀφροὺς ἀπ' τὰ φτερά
ξετινάξουν με χαρὰ
κι εἶν' τὰ γέρι μυροβόλο.
Καὶ παιδάκια ἕνα σωρὸ
σβέλια πέφτουν στὸ νερὸ
ἀπ' τὸ μῶλο.

(Ἀπὸ τὴ βραβεμένη στὸ «Φιλαδέλφειο 1929» συλλογὴ «Ὁ Τραγουδιστῆς τῶν Παιδιῶν».)

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΛΥΡΙΚΕΣ ΣΑΤΙΡΕΣ*

380. Ἀνήξερον ἔτσι σύντριψε τὸ μίριμαρο ἢ ἀξίνα
καὶ σκόρπισαν τὰ θρύψαλα τοῦ θύραϊου λαμοῦ
στὴ γῆ τὴ λαφροχώματι, κερόχρωμα σὺν κρίνα
κ' ἴδιο λουλουδοράντισμα τὴν ὄρα ἐνός χαμοῦ.
Κ' ἐκεῖ ποῦ ἐσκίστη τὸ κορμί, κατὰ τὴ σκλήθρα,
κάποιος παλμὸς ζωντάνεψε τὸ μίριμαρο κρυφὸς
κι ὄλη μαργάροσε ἢ ραγί, σάμπως κερήθρα
ποῦ σελαγίζει ἀπάνω της τρεμάμενο τὸ φῶς.
Κι ὅταν τὰ χῶματα ὁ σκαφτιάς τὰ μέριασεν ἀνάγια
φάνηκε χρυσοῖσκιωτο τὸ κολοβὸ κορμί,
ποῦ ἀπάνω του τῆς ὁμορφιάς τ' ἀχνάρια
οὔτ' ὁ καιρὸς τ' ἀπόξεσεν οὔτ' οἱ κατατρεγμοί.—

Ἔσβυνε πρόσχαρα ὁ λαιμὸς σὲ στήθια φαρφουρήνια,
καὶ τίς λαγόνες ἴσκιοναν τρανόσαρκα γκοφιά,
καὶ νῶμοι ἀλαφροστρόγγυλοι, μέση δαχτυλιδένια,
ὄλα μαζί φανέροναν γυναικείαν ὁμορφιά.

Τέτοια τὴν εἶδε ὁ Μέριμηρας καὶ μὲ σποινδὴ πολλὴ
χαρούμενος ἐπῆρε τὴν στή σκῆτη
κ' ὕστερα, ὀλοῦθε ψάχνοντας νὰ βρεῖ τὴν κεφαλὴ,
βρῆκε τίς ἀκρίες τῶν ποδιῶν καὶ μισερὴ τὴ μύτη.
Κι οὐδὲ ματιοῦ ξεχώθηκε συντρίμμα οὐδὲ κι αὐτῶν,
γιατὶ τὰ τέτοια ἐσύρωσε τῶν χρόνων τ' ἄγριο κῆμα,
ἀφήνοντας τὰ τραγανὰ μονάχα τοῦ κορμοῦ.
Γιὰ ταῦτο κ' εἶπε ὁ Μέριμηρας: Τί κρῖμα
νὰ σβύνουν ἔτσι τὰ ὁμορφα κ' εὐγενικά!
Κ' εἶπεν ἀκόμα: Τί ἄδικο τέτοια περίσσια κάλλι
ὀποῦ σπαργᾶν ὀλόξεστα κ' ἠδονικά
νὰ βρίσκοντ' ἔτσι κολοβά δίχως κεφάλι!...

Μ' ἀκέφαλα καὶ κολοβά—στοχίστηκε κατόπι—
μῦρια στὸν κόσμον βρίσκονται καὶ μῦρια κατανοῦνε,
ἔτσι ποῦ φαίνεται ἄδικα πὼς πᾶν τ' ἀνθρώπου οἱ κόποι,
μὰ ποῦ φθορὰ κι ἀστοχασιά τὸν κόσμον κυβερνοῦνε.

Τέτοια σὺν παραμίλαγεν, ἐρχάμενος στὴ σκῆτη
βρῆκεν ἐκεῖ ἓνα ζήτουλα, κ' εἶπέ του: Τί ζητᾶς;
Ποῖός εἶσαι; Κι ἀποκρίθη του ὁ ζήτουλας: Μαργίτη
μὲ λένε καὶ πὼς ξέπεσα ἐδῶ μὴν τὸ ρωτᾶς.
Τὰ φύλλα ὡς τοῦ χινόπουρου τ' ἀγέρι μαδᾶ γύρα
καὶ παίρνει τα καὶ σέρονει τα καὶ ρίχνει κατ' ἄλλοῦ,
ἔτσι ἀνεμόδαρτο καὶ μὲ ξεφύλλιασεν ἢ μοῖρα
καὶ σὲ κατάντια μ' ἔφερε τρελλοῦ,
νὰ κρένω πότε ξάστερα καὶ πότε θολομένα.
Ὅμως πολλὰ ξεσκόλισα καὶ πῶ πολλὰ κατέχω,
ποῦ ψαλμοτραγουδώντας τα μὲ τέχνη ταιριαγμένα
σὲ πολιτείες καὶ χωριὰ πρόθυμα τρέχω
στὰ πανηγύρια τῶν πολλῶν, στῶν λίγων τίς χαρὲς,
πότε ἱστορίες λέγοντας καὶ πότε παραμῦθια,
νὰ ξεφαντόνουν ἄρχοντες καὶ νὰ γελοῦν κινεῖς,
τὸ πῶ πολλὸ στὰ ψέμματα καὶ κάποτε στ' ἀλήθεια.

Κι ἀντίσκοπέ του ὁ Μέριμηρας: Ἄλλα μὴν κρένεις.
Κι ἂν δὲ σὲ σκιάζει μοναξιά καὶ φτώχι ἂν δὲ φοβᾶσαι
μπορεῖς, γιὰ λίγο ἢ γιὰ πολὺ, ἐδῶ νὰ μένεις
καὶ δίχως ἔγνωιες σύντροφος δικός μας νᾶσαι.
Μόνο τραγοῦδια ὁ,τι λογῆς νὰ λὲς ἀποσπερίς,
νὰ ψέλνεις κούλας κάποτε καὶ λίγο νὰ δουλεύεις.

*) Οἱ πρῶτοι 28 στίχοι δημοσιεύτηκαν στὸ «Νουμᾶ» τοῦ 1913, ἀριθ. 511, καὶ ξαναδημοσιεύονται
γιὰ νὰ δοθεῖ ἡ συνέχεια κι ἀκέρεια τὸ νόημα τῶν παρακάτω στίχων.

Ἔτσι πού ὁ Κράνος ὁ σοφός, εἶπ' κ' ἐγώ μου, τρεῖς
τῆ σκῆτη μαζί θάχουμε. Κίδ' ἄν θές νά ζητιανεύεις,
θά σοῦνε πάντα βολετό. τί κι ἀπαλλιώς στ' ἀλήθεια
κάλλιο ν' ἀρπάξεις σήμερα παρὰ νά δίνεις·
κι ὅ,τι ν' ἀρπάξεις δέ μπορείς ζήτα το σά βοήθειαι
κι ὅ,τι περσοῦ κι ἄν λάχει σοῦ νά μὴν τ' ἀφήνεις.—

Εἰπόντας τέτοια γνώμισαν. Κ' ἐπὰ στήν ὥρα ἐφάνη
ὁ Κράνος γνοιαστικός, βαρὺς, γιὰτ' εἶχε πιά νυχτόσει
κι ἀποσταμένος γύριζεν ἀπὸ τῆ στήνη
πού πῆγε νάβρει τάχα ἐκεῖ τὸ γέρο μὲ τῆ γνώση.
Ὅμοις συνῆθε κάνοντας μὲ τὸ Μαργίτη γνώρα,
τί τὰ τραγούδια τ' ἄρσαν κ' οἱ μῦθοι.
Καὶ σάν στὸ δεῖπνο κάθησαν, στ' ἀπόδεικτον τὴν ὥρα
πολλά κουβέντιασαν, ὥσπου ὁ Μέριμθρας θυμῆθη
καὶ τοῦ Μαργίτη ζήτησε τραγούδι ἀποσπερνό.
Καὶ κείνος μὲ τῆ γνώμη τους σιγῶν' ἔνα
τέτοιο παραπονιάζικο τραγούδι σημερνό,
πού τάχα μὲν ἀσκητιάδες κλαῖν σ' αὐτὸ τὰ περισμένα :

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΑΣΚΗΤΑΔΩΝ

Τὸ κάστρο ποῦφτιαζαν παλιοὶ τεχνίτες
μὲ μόχτο χτίζοντας καιροῦς καὶ χρόνια
πέσαν λιμάντεροι φτωχοσκηνίτες
νά διαγωνμίσουνε δίχως συμπόνια.
Χουμᾶν ὀλήμερα, νύχτα κουρσεῖουν,
κροῦν τίς καστρόπορτες, ρίχνουν γιοφύρια
πάνω στοῖς τράφους του, κρυφογυρεύουν
στὰ βράχια νάβρουνε κλεφταπογύρια.
Κι ἀλλιά! λιγότεψαν τὰ παλλικάρια,
πού διαφεντεύουνε τὸ κάστρο τόρα.
Τίς πολεμίστρες του κρατοῦν ἀνάγια,
κι ἀξαίνει ὁ κίντυνος ὥρα τὴν ὥρα.
Οἱ καστροκῦρηδες τῆ δύναμή τους
σκόρπισαν ἄμυαλοι σὲ χαροκόπια
καὶ ξεφαντόματα ἔτσι ἀπ' αὐτοῖς τοῖς
ἀφύλαχτ' ἄφηκαν πλοῦτια καὶ κόπια.
Κι ἀμπελοχώραφα καὶ σπαρτοφύτια,
δεντροπερίβολα καὶ βοσκοτόπια,
μούχτια καὶ πράμματα, στάνες καὶ σπίτια,
ὅλα τὰ ρήμαξε τὸ σκυλολόι
τῶν γύφτων ποῦζωσαν τὸ κάστρο γύρα.
Τοῦ χαμοῦ ἀκούγεται τὸ μυρολόι
σβραχνολεγόμενο ἀπὸ δόλια Μοῖρα :
— Κάστρο περήφανο ποῦζησες χρόνια
καὶ χρόν' ἀρχόντεψες σὲ τόση χώρα,
τ' ἀνθρωποχτίσματα δὲν εἰν' αἰώνια,
κ' ἦρθεν ἡ ὥρα σου νά πέσεις τόρα.
Τ' ἀδρά τὰ τείχια σου γρεμοὶ θὰ γίνονιν
κι ἀγκαθοξέφωτα οἱ πλοῦσιοι τόποι·
τὰ χτίρια χάλαρα σκόρπια θὰ μείνουν·
ἀνεμοσκόρπιστοι θὰ πᾶν οἱ ἀνθρώποι.
Καὶ στ' ἀνεγύρισμα πού κᾶν' ἡ πλάση
κατόπι ὀλότελα θὰ σὲ ξεχάσει.

Κι ὡς τὸ τραγούδι τέλειωσε, καμόθηκε ν' ἀρχίσει
ἕνα ψαλμὸ χαρούμενο ὁ Μαργίτης.
Μὰ ἡ ὄρεξη τῶν ἄλλωνῶν εἶχενε πιά ξεφτίσει,
τι ἐξώρας εἶταν. Ἀκρινὰ βυθοῦς ὁ Ἀποσπερίτης
καὶ πρὸς τὸ ψῆλος τ' οὐρανοῦ ἀρμένιζεν ἡ Πούλια.
Στῆ γῆ τὰ φῶτ' ἀνάριεταν κ' ἔσμιγε τὸ σκοτάδι
τῆ σιγαλιά, πού τὰ σκιαχτὰ τῆ σκοῦζαν νυχτοπούλια.
Γιὰ ταῦτο κ' εἶπαν ὁ ψαλμὸς νά μείνει γι' ἄλλο βράδι.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

— 3(*)

Ἐξῆν ἀπὸ τῆ συλλογῆ «Παλιὸ Σκοπιό», ὁ Ἐφταλιώτης ἔγραψε καὶ τὸ «Τραγοῦδι τῆς Ζωῆς», μεγάλο ποίημα σ' ἐλεύθερο στίχο καὶ μὲ φιλοσοφικὸ νόημα. Μεταφράστηκε ἀπὸ τὸ Μ. Βάιλα γαλλικῶς (Le chant de la vie, Librairie de France, Paris 1928) καὶ δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο ὡς ἀ ν ἔ κ δ ο τ ο, ἐνῶ βρίσκεται περασμένο στὰ «Παναθηναία» τοῦ Μιχαηλίδου, (1903, 15-31 Ἰουλίου, σελ. 603).

Πολλὰ ἀπὸ τὰ τραγοῦδια τῶν «Παλιῶν Σκοπιῶν», ἀριστουργήματα μελωδικῆς ἀφέλειας, τονιστήκανε καὶ τραγουδιούνται σήμερα. Αὐτὸς εἶτανε κ' ἕνας ἰδιαίτερος λόγος πού παρακίνησε τὸν ποιητὴ στὸ τύπωμά τους. Ἴσως βρεθεῖ, μᾶς λέει, μιὰ μέρα κανένα μου τραγοῦδι ἄξιο νὰ τονιστεῖ καὶ νὰ περάσει στοῦ λαοῦ τὸ στόμα· δόξα πού δὲν τάρνοιμαι πὼς τὴ λιμπίζουμαι.

Ὁ Ρήγας Γκόλφης, ὁ γνωστὸς κριτικὸς τοῦ «Νουμῆ», ἀπεροφόνοντας πλατῶ κριτικὴ γιὰ τὸ «Τραγοῦδι τοῦ Ἐφταλιώτη», δίνει τὸν ἀκόλουθο δίκιο χαρακτηρισμό: «Ἔϊταν ὁ πρῶτος πού ἔβαλε κάτω τὴν καθημερινή μας ζωὴ γυμνή, λιτὴ, φωτεινὴ, καθὼς διαβαίνει μέρα μὲ τὴ μέρα πίνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μας καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας μαζὶ μὲ τὰ γνωρίσματα καὶ τὰ συνήθεια τοῦ τόπου μας, μακριὰ ἀπὸ κάθε κόψιμα, ἄχαρη καὶ ἀπόξενη αἴσθησι». (1)

Ἡ πολυσέλιδη «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης» τὸ ἔχτο ἔργο του. Γράφηκε στὰ 1901 κ' εἶναι ἀφιερωμένη στὸν Ψυχῆρη. Τὸ π ρ ὶ τ ο ἐπιστημονικὸ βιβλίον πού γράφηκε στὴ δημοτικῆ. «Βαρεθῆκαμε πιά, λέει στὸν πρόλόγόν του, νὰ τᾶκοῦμε πὼς ἡ ρωμαϊκὴ γλῶσσα εἶναι κατάλληλη γιὰ τραγοῦδια καὶ γιὰ παραμῦθια, γιὰ τίποτις ἄλλο ὅμως ὄχι. Ἡ ἰδέα εἶναι παιδικασία καὶ νὰ πού μπορεῖ κ' ἱστορικὸ βιβλίον νὰ γραφεῖ στὴν Ἐθνικὴ μας τὴ γλῶσσα». Ἀρχίζει ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ φτάνει ὡς τὸν Ἰουστινιανό. Μᾶς περιγράφει μὲ πατριωτισμό, μὲ ἀλήθεια, μὲ ἀπαλὸ καὶ γλυκὸ ἔφος τὴ δόξα τὴν παλιά, τὰ περασμένα τῆς Ρωμοσύνης τὰ μεγαλεῖα.

Τὸν Ἐφταλιώτη τότε μιμήθηκε ὁ Πάλλης γράφοντας τὴν «Ἀστρονομία» του. Θέλησε καὶ αὐτὸς νὰ ποδεῖξει πὼς κατάλληλη εἶτανε ἡ καταφρονημένη γλῶσσα τοῦ λαοῦ γιὰ ἐπιστημονικὰ ἀντικείμενα. Τὸ ἴδιο ἔκαμε ἀργότερα ὁ Μαρκέτης μὲ τὴν «Πλουτολογία» του, ὁ Βλαστός μὲ τὴ «Φυσικὴ» του καὶ ὁ Φωτιάδης, τῆς Πόλης ὁ σοφὸς γιαιτρός, μὲ τὸ «Χτικιό» του.

Καὶ γιὰ τὴν «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης» ὁ Ψυχῆρης δὲν παράλειψε νὰ πεῖ τὰ καλά του τὰ λόγια: «Πὼς τὸ κατάφερες; Καὶ γὰρ δὲν τὸ πιστεῖνα πὼς μποροῦσε τόσο γλήγορα νὰ γραφεῖ ἔργο σὰν τὸ δικό του. Θάμα. Θάμα, φίλε μου, μὰ τί κάθουμαι καὶ ρωτῶ πὼς ἔγινε καὶ πὼς τὸ κατάφερες; Τὸ ξαίρω πολὺ καλά τὸ πὼς. Ὁ πατριωτισμὸς σοῦ ἄναψε τὴν καρδιά σου ἐσένα». (1)

Σὰ συνέχεια στὴν «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης» δημοσίεψε ὁ Ἐφταλιώτης στὸ «Νουμῆ» τοῦ 1908 μονογραφίες, ἄρθρα ἱστορικὰ, πάνω σὲ πρόσωπα καὶ γεγονότα πού φάνηκαν ὑστερα ἀπὸ τὴν Ἄλωσι. Ἀπὸ τίς μελέτες του αὐτὲς πού φέρουνε τὸν τίτλον «Ἱστορικὰ Ἐγγυμνάματα» ξεχωρίζουμε μὲ τὴν ἐπιγραφὴ «Βαθεῖες ταπεινώσεις καὶ βαθεῖες φιλοσοφίες». Ἐδῶ μιλεῖ γιὰ τὸν Κύριλλο τὸ Λούκαρη, τὸ θεόσταλτο καὶ θεοφώτιστο Πατριάρχη, καὶ τὴν εὐεργετικὴ του ἐπίδρασι στὰ γράμματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Μὰ καὶ στὸ «Νουμῆ» τοῦ 1903 ὁ ἀκούραστος αὐτὸς ἐργάτης τοῦ λόγου δημοσίεψε ἄλλη μιὰ σειρά ἄρθρα ἱστορικὰ μὲ τὸν τίτλον «Ἄπὸ τὴν Ἐθνικὴ μας Ἱστορία». Ἀυτὸ κομμάτι ἀπὸ τὴ σειρά αὐτὴ, τὰ καλύτερα, οἱ «Ἀυτὸ πρῶτες ἡρωίδες τῆς Ρωμοσύνης» καὶ τὸ «Παιδομάζωμα» βρίσκονται στὶς «Ἐκλεχτὲς Σελίδες», τὸ βιβλίον πού ἔβγαλε στὰ 1921, τιμώντας τὸν Ἐφταλιώτη, ὁ Δημήτριος Ταγκόπουλος.

Ἄνάμεσα στὴν ἀνέκδοτη ἐργασία του, πού μᾶς ἄφησε ὁ Ἐφταλιώτης, σοβαρώτερῃ του ὑποθέτουμε τὴ μετάφρασι τῆς Ὀδύσσειας, πού βρίσκεται σήμερα καταθεμένη ἀπὸ τὴ γυναίκα του στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς. Τὴν ἄρχισε στὰ 1914, μὲ τὴν ἐκρηξὴ τοῦ μεγάλου πολέμου, ὄχι γιὰ διασκέδασι, ὅπως ὁ Πάλλης τὴν «Ἰλιάδα» του, μὰ γιὰ νὰ μπορεῖ, καθὼς ἔλεγε, νὰ ὑποφέρει τὰ θλιβερά τούτα χρόνια. Ζούσε σ' ἕναν ἄλλο κόσμον, μιὰν ἄλλη ζωὴ, κ' εἶταν αὐτὴ ἡ μόνη του χαρὰ, κάθε μέρα μιὰ νέα χαρὰ.

Τὴν ἐργάστηκε ἐννιά ὀλόκληρα χρόνια, χωρίς νὰ προφτάσει νὰ τὴν ἀποτελιώσει. Ἐμειναν τὰ τρία τελευταῖα στοιχεῖα. Τί κρίμα νὰ μὴ ζήσει λίγο ἀκόμη! Ἡ ἀρρώστια τὸν ἔκαμε νὰ φάσει μιὰν ὥρα ἀρχήτερα τὴ ζωὴ καὶ τίς χαριτωμένες φροντίδες του.

Τὴ μετάφρασι τοῦ Ἐφταλιώτη δοκιμάσαμε τὴ μεγάλη χαρὰ νὰ τὴ δοῦμε καὶ νὰ τὴ διαβάσουμε. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς μᾶς τὴν ἐμπιστεύτηκε εὐγενικὰ καὶ

*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος.

1) Νουμῆς, 1910, τεύχος 374.

1) Ρόδα καὶ Μῆλα, Δ', σελ. 94-5.

πρόγραμμα τρία δλόκληρα απογέματα τοῦ περα-
σμένου Ἀπριλίη.

Παίρνεις στὰ χέρια τὰ χειρόγραφα, σήχνεις
μὰ ματιῶ ὅπου κι ἂν τίχει, κι ἀμέσως σοῦ κά-
μει ἐντύπωση ἢ τέλεια τοῦ στίχου μορφῆ, ἢ
ἀκριβεία, ἢ ὀρθή ἀπόδοση τοῦ κειμένου. Παρα-
δέτω ὅσους στίχους θεμῶμαι ἀπὸ τὸ Ζ'. Τὸ
στοιχείο τοῦτο στήν «Ὀδύσσεια» τοῦ Πολυλά
εἶναι, κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Καλοσογούρου, «ἐν
τῶν καλλίστων τῆς μεταφράσεως, ὡς και ἐν
τῶν καλλίστων και θειοτάτων τοῦ πρωτοτύ-
που». Ὁ ζωοχρητισμὸς τοῦ Κορραϊῆ κριτι-
κοῦ ταιριάζει, νομίζοιμε, ὄχι λιγώτερο και γιὰ
τὴ μετάφραση τοῦ Ἑβταλιώτη:

Ὁκνή μαθές, ὦ Ναυσικῆ, σὲ γέννησε ἡ μαννοῦλα
Και κάθονται ἀσπυρόστα τὰ λαμπρὰ σου ρούχα.
Μὰ ἄγγιξε ὁ γάμος, πὸν ὄμορφα και σὺ νὰ βάλεις
[πρέπει.
Νὰ δώσεις γιὰ νὰ βάλουνε και κείνοι πὸν σὲ πάρουν.
Λιτὰ δὰ φέρουνε ὄνομα καλὸ στὸν κόσμῳ μέσα.

ποῦ κι ὁ γονιὸς νὰ χαιρέται κ' ἢ βλοημένη ἢ μάννη.

Μόνε ἔλα, βάλ' τὸ δοξαστὸ γονιὸ σου τὴν αἰγούλα
Τὰ ζὰ νὰ παραγγεῖλει ἀπὸς κι ἀμάξι πὸν νὰ πάρει
Τὶς ζώνες, τὰ φορέματα και τὰ λαμπρὰ τὰ χρῆματα.
Κάλλιο και σὺ μ' αὐτὰ νὰ πᾶς παρὰ νὰ περπατήξεις.
Τὶ βρίσκονται τὰ πλουταριὰ πολὶ μακριὰ ἀπ' τὴ
[χώρα. ('

Εἶναι καιρὸς πᾶ ἡ πατρίδα τοῦ Ἀργύρη
Ἑφταλιώτη νὰ δείξει πὸς δὲ θέλει νὰ κότεται
λησημονημένο γιὰ πάντα τὸ ἔργο τοῦ ἀκριβοῦ
παιδιῶ τῆς, πὸν τῆς χάρισε τὸ νοῦ και τὴν
ψυχὴ του, τὴν ἀγάπη και τὸ τραγούδι του.

Πέτρο Μυτιλήνης
Γενάρης τοῦ 1930

K. M. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

1) Χαρήτε δὴ και τὴ μετάφραση τοῦ Σαπτικοῦ
Ἄδινκε μὲν ἄ σελάνα :

Τὸ φεγγαράκι ἐμίσησε.
Μεσάνυχτα σιμώνει,
Οἱ ὄρες φεύγουν και περνοῦν
Και γὼ κοιμοῦμαι μόνη.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ο ΙΩΣΗΦ ΜΑΓΝΟΥΣ ΒΕΝΕΡ

Ὁ δῆμος Μονάχου ἀπονέμει κάθε χρόνο
ἓνα βραβεῖο στὸν καλύτερο ποιητὴ. Φέτος τι-
μήθηκε μὲ τὸ βραβεῖο αὐτὸ (τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι
μονάχα ἠθικὸ, ἀλλὰ και χρηματικὸ—55 χιλιά-
δες δραχμῆς, παρακαλῶ) ὁ ποιητὴς J. M.
Wehner. Στὴν ἐπιτροπὴ ποῦ κρίνει γιὰ τὴν
ἀξία τῶν υποψηφίων ποιητῶν, εἶτανε και ὁ με-
γάλος γερμανὸς συγγραφέας Θουιάς Μάν, πὸν
τῆρε πέρουσι τὸ βραβεῖο Νόμπελ.

Τὸ γεγονός αὐτὸ φτάνει νὰ δείξει, κατὰ τὴ
γνώμη μου, ὅτι ἡ κρίση τῆς ἐπιτροπῆς εἶτανε
δίκαια, γιατί ὁ Μάν μὲ τὴ φήμη του πὸν ἔχει
σήμερα, μπορεῖ νὰ κρίνει μὲ πλήρη ἀμερολη-
ψία, μὴ κοιτάζοντας οὔτε δεξιὰ οὔτε ἀριστερά.
Πρέπει νὰ τονίσω τοῦτο, γιατί δυστυχῶς στὴ
σημερινὴ Γερμανία δὲν εἶναι ὅλα μίλαμα ὅσα
γιαλίζουν. Ὅτι και ἂν λείει κανεὶς γιὰ τὴν
παλιὰ ἀπολυταρχικὴ Γερμανία, ἓνα καλὸ εἶχε,
δηλαδή εἶχε μονάχα μία κλίμα, τὴν καιζε-
ρικὴ, ἐνῶ ἡ νέα Γερμανία, ἡ μεταπολεμικὴ,
ἔχει χίλιες κλίμας, ὅσα κόμματα ἔχει και ἡ
Βουλὴ τῆς, τὸ περίφημο Ράιχσταγ. Καὶ ἔτσι
και στὴν ἐπιτροπὴ ποῦ ἐβράβεψε τὸν Βένερ,
ὑπῆρχαν σύμφωνα μὲ τὴ νεογερμανικὴ μαντα-
λιτὲ λογῆς λογῆς κλίμας και ἀντιλήψεις ὡστε
ἡ τελικὴ ἀπόφαση γιὰ τὴν ἀπονομὴ τοῦ βρα-
βεῖου δὲν εἶτανε και τόσο εὔκολο πράμα, ἀλλὰ
ζηρίως εἶτανε δίκαια.

Ἡ τιμὴ ποῦ ἔγινε στὸν Βένερ, εἶνε και
τιμὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Γιατί ὁ Βένερ ἔγραψε
πέρουσι ἀνάμεσα στὰ ἄλλα και ἓνα βιβλίον γιὰ
τὴν Ἑλλάδα: «Das Land ohne Schatten»
(«Ἡ χώρα χωρὶς σκιά»). Ὁ ποιητὴς εἶχε κα-
τέβει στὰ 1928 στὴν Ἑλλάδα, γιὰ λίγες βδο-
μαδες. Δὲν εἶναι ἀρχαιολόγος, γι' αὐτὸ δὲν
περιγράφει τὴν Ἑλλάδα σὰ δάσκαλος, ὅπως
τόσοι ἄλλοι πρὶν ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ σὰν ποιητῆς.

Τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα τὴν ἀγαπᾶει μὲ μεγάλο
ἐνθουσιασμὸ—αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια—, ἀλλὰ
ὄχι λιγώτερο και τὴ νέα μὲ τὴ θαυμασιὰ τῆς
φύση και τοὺς φιλόξενους και ἐργατικούς τῆς
κατοίκους. Μονάχα οἱ «πολυάσχολοι» κάτοικοι
τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας φαίνεται δὲν τοῦ
ἄρεσαν και τόσο, και μὲ τοὺς βαρκαρῆδες και
τοὺς χαμάληδες τῶν ἑλληνικῶν λιμένων και
σταθμῶν ἔστησε πραγματικὸ πόλεμο. Σὲ κά-
ποιο σιδηροδρομικὸ σταθμὸ μοιραίσει κι' ἄλλας
μάτσους σὲ κάποιον πὸν σώνει και καλὰ θέλει
νὰ τοῦ προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του. Ἄν ὅμως
βγάλουμε αὐτὰ τὰ κάπως πεζὰ πράματα ἀπὸ
τὸ βιβλίον, μένει ὑπόλοιπο ἓνα ὀλάκαιρο ποίημα,
ἓνας ἀληθινὸς ἕμνος στὴν Ἑλλάδα. Μερικὰ
κεφάλαια τοῦ βιβλίου τοῦ Βένερ εἶνε ἀληθινὰ
μαργαριτάρια περιγραφικῆς τέχνης, σὰν αὐτὰ
γιὰ τὸ Μέγα Σπήλαιον, γιὰ τὸ Μιστρά και γιὰ
τὸ ξενοδοχεῖο τῆς Ὁραίας Ἑλένης στὴς Μυκῆ-
νες, και μᾶς κάνουν, νὰ μὴ τοῦ βαστάμε κίμα,
ὅταν βλέπουμε πὸς ὁ ποιητὴς, σὰν ποιητῆς ποῦ
εἶναι, προτιμᾶει τίς κορυφές και τίς χαράδες
τοῦ Παρνασσοῦ και τοῦ Κυθαιρώνα ἀπὸ τὸ
λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ μὲ τοὺς κακοαναθραμμέ-
νους του βαρκαρῆδες.

Τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Βένερ εἶνε τὸ μι-
θιστόρημά του «Ἐπτὰ ἐνώπιον τοῦ Βερντέν»,
πολεμικὸ ρομάντισον. Ὁ τίτλος θυμίζει τὴν τρα-
γωδία τοῦ Αἰσχύλου «Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας», μὲ
τὴν ὁποία ἔχει κοινὴ τὴν ἰδέα τῆς παντοδύνα-
μης Μοίρας. Ὁ ποιητὴς εἶναι βαθῶς γνώστης
τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας και ἱστο-
ρίας. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους παίρνει γιὰ τὰ ἔργα
του ὅ,τι ἀξίζει, ὅ,τι ἀνήκει στὸ παγκόσμιο
πνεῦμα. Ἔτσι και ἡ γλῶσσα του, ὄχι μόνον
στὸ πολεμικὸ του ρομάντισον, ἀλλὰ και στὴ
«Χώρα χωρὶς σκιά», εἶναι πολλὰς φορῆς, μὲ τίς

δημορφες και καλλιτεχνικές του παραβολές και εικόνες τῶν ἰδεῶν, σχεδὸν δημοτική. Ὁ Βένερ εἶναι μίστορας τῆς γλώσσας. Στὸ σχηματικὸν λέξσον θυμίζει τὸν Ψυχάρη καὶ τὸν Παλαμᾶ, εἴαν ἐπιτρέπεται ἡ σύγκριση μεταξὺ συγγραφῶν δύο τόσο διαφόρων γλωσσῶν, ὅπως εἶναι ἡ ρωμαϊτικὴ καὶ ἡ γερμανικὴ.

Τὸ πῶς γνωστὸ γερμανικὸ λογοτεχνικὸ ἔργο γιὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον εἶναι τοῦ Ρεμάρκ «Τίποτε νεώτερον στὸ δυτικὸ μέτωπον», ἀλλὰ ὄχι τὸ καλύτερον, ὅπως νομίζουν καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ἔχουν γραφῆ πρό τοῦ Ρεμάρκ καὶ πρό πάντων ἔπειτα τόσα ἄλλα βιβλία στὴ Γερμανία, «ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς». Ὁ Ρεμάρκ ἐπεβλήθη, ἐπειδὴ εἶχε τὴν τύχη νὰ ἐκδοθῆ ἀπὸ τὸν Οὐλστάιν, τὸ μεγαλύτερον ἐκδοτικὸ οἶκον τῆς Γερμανίας καὶ ἴσως ὅλου τοῦ κόσμου γιὰ τὴν ἐλαφρὰ φιλολογία. Τὸ ἔργο τοῦ Ρεμάρκ ἀρπάζει, συγκινεῖ, αὐτὸ εἶναι βέβαιον. Ἀλλὰ ἐξεταζόμενον ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς αὐστηρῆς λογοτεχνικῆς κριτικῆς εἶναι πολὺ κατώτερον ἀπὸ τὸ «Βαρὺ πικροβολικὸ γύρω στὴ Γερμανία» τοῦ Μπόιμπελμποργκ, ἀπὸ τὸ «Πόλεμος» τοῦ Ρέν καὶ πρό πάντων πολὺ κατώτερον ἀπὸ τὸ «Ἐφτά ἐνώπιον τοῦ Βερντέν» τοῦ Βένερ. Ἡ ἐκατόμβη τοῦ Βερντέν, ποὺ καταβρόχτησε ἐνάμιση ἑκατομμύριον Γάλλους καὶ Γερμανούς, ὅλο ἐκλεχτὰ παλληκάρια, περιγράφεται ἀπὸ τὸν Βένερ, ποὺ ὁ ἴδιος πολέμησε καὶ πληγώθηκε ἐκεῖ, ὄχι μόνον μὲ ἓνα τρόπο ποὺ ἀρπάζει, ποὺ συγκινεῖ, ἀλλὰ καὶ μὲ ἓνα τρόπο ποὺ σὲ κάνει νὰ φιλοσοφήσῃς ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινα πράγματα, τὰ ὅποια ἴστερα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἔργου σου φαίνονται πιωτένια, γελοῖα ἀπέναντι σὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέμε Μοῖρα, Πεπρωμένο. Ὁ Βένερ εἶναι ἐθνικὸς ποιητής, ἀλλὰ ὄχι μὲ τὴν ἔννοια τοῦ μακαρίας μνήμης «Ζηζοπόλεμου», τοῦ «Hurratrioten». Ὅπως οἱ Ἕλληνες πολὺ σωστά χαρακτηροῦν τὸν Παλαμᾶ σὰν ἓνα «ἐθνικὸν» ποιητὴ, ἔτσι καὶ ἐγὼ τὸν Βένερ. Ὁ ποιητὴς, στοὺς «Ἐφτά ἐνώπιον τοῦ Βερντέν» ἠμνεῖ τὴ γερμανικὴν παλληκαριά, ἀλλὰ ὄχι λιγώτερα καὶ τὴ θαιμαστὴν αὐτοθυσίαν τῶν Γάλλων, πρό πάντων στὴν ἕπεροχη περιγραφὴ τῆς γαλλικῆς ἀπεράσπισης τοῦ φρουρίου τοῦ Βά. Τὸ κεφάλαιον αὐτὸ εἶναι ἓνας ἕμνος στὸν ἥρωισμόν ἐν γενεῖ.

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος 1914—1918 εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἱστορικὸ γεγονός τοῦ κόσμου καὶ γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ πετάξομε ὅτι ἔχει σχέση μὲ τὴ φοβερὴ αὐτὴ ἐποχὴ, ὅπως κάνουν μερικοὶ «ἔξυπνοι». Ἐῖται καὶ ὁ Βένερ μὲ τὸ δικίον ἠμνεῖ στὸ ἔργο του τὸν ἥρωισμόν ὡς τέτοιον, ἀδιάφορον ἂν εἴτανε γαλλικὸς ἢ γερμανικὸς. Ἀλλὰ καὶ τὶς φοικαλεστέμτες τοῦ πολέμου παριστάνει σὰν τέτοιες ποὺ ἦσαν, χωρὶς νὰ μιλάει κάθε τόσο γιὰ ἀποπάτους καὶ παρόμοια, ὅπως ὁ Ρεμάρκ, σὰ νὰ εἴτανε στὸ μεγάλο πόλεμον τὰ ἀποχωρητήρια τὸ πῶς σπυρδαῖο καὶ ὄχι τὸ αἷμα.

Ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ ρομάντσου τοῦ Βένερ βρῖσκεται σὲ τοῦτο: πῶς ὁ ποιητὴς πέτυχε νὰ

ἐνώσῃ μὲ μιστοριά τὶς ἄλλες «ἐθνικὰς» ἰδέας μὲ τὶς ἀνθρωπιστικὰς, στὶς ὁποῖες ἀνίσχουν ἢ αὐτοθυσία γιὰ τὴ μεγάλην ἰδέαν, ἔστω λαθεμένη, ἢ πίστη καὶ ἡ παλληκαριά.

Τὰ δύο βιβλία τοῦ Βένερ βγήκαν στοῦ Georg Mueller στὸ Μόναχο.

Μόναχο

ΔΡ. Α. ΣΤΑΪΝΒΕΤΖ

H. W. LONGFELLOW

Ο ΑΠΟΚΛΗΡΟΣ

Στὴν Elsie M.

Ἡ μέρα πᾶσι καὶ ἀπ' τὰ φεφρὸν
τῆς νύχτας τὸ σποτάδι
πέφτει σὰν τὸ φεφρὸ τ' ἀητοῦ
ποὺ πέφτει στὸ λαγκάδι.

Βλέπω τὰ φῶτα τοῦ χωριοῦ
μὲς ἀπ' τὸ πρωτοβρόχι
νὰ λάμπουν, καὶ λύπη βαρὰ
μ' ἀδράχνει σὰν ἀπόχη.

Λύπη καὶ πόθος δυνατὸς
ἀταίριαστα στὸν πόνο.
Σὰν ἡ βροχὴ τῆς καταχνίας
τῆς θλίψης μοιάζει μόνα.

Ἔλα καὶ διάβασέ μου τὸ
τραγοῦδι ποὺ δὴ γιάνη
κάθε καμνὸν ἀκούμητο
κάθε ἔννοια ποὺ ἔχω βάνη.

Ὅχι τραγοῦδι ξακουστοῦ
βόρδου ἢ παλιῦ τεχνίτη
καὶ ὁποῦ τὸ φῶς του ἀντιφεγγᾷ
στοῦ χρόνον τὸ φεγγίτη.

Τὶ σὰν πολέμου μουσικὴ
τὶς σκέψεις τους χοιάω
μ' ἔννοιες πολλὰς—μ' ἀπόψε ἐγὼ
ν' ἀναπαυτῶ ποδιάω.

Μὰ κάποιον ταπεινοῦ ποιητῆ,
ποὺ τὸ τραγοῦδισμά του,
σὰν καλοκαιρινὴ δροσιά
ξεφρεύγει ἀπ' τὴν καρδιά του.

Ποὺ μὲς στῆς μέρας τὸν καμνὸν,
στῆς νύχτας τὴν ἀνία,
τῆς μουσικῆς του ἀκούγεται
σὺ θαῖμα ἡ μελωδία.

Τέτω τραγοῦδι τὸ βαρὶ
παλμὸ τῆς ἔννοιας σβύνει.
Μοιάζει εὐλογία ποὺ ὁ Θεὸς
στὴν προσευχὴ μας δίνει.

Καὶ διάβασε ἓνα ποίημα
ἀπ' αὐτὰ τῆς ἐκλογῆς σου,
καὶ δὸς στὴ ρίμα τοῦ ποιητῆ
τὸ κάλλος τῆς φωνῆς σου.

Τότε μεμᾶς ἡ μουσικὴ
τὴ νύχτα δὴ γιομίσῃ
καὶ τῆς ἡμέρας τὸν καμνὸν
στὴ γλύκα τῆς θὰ σβύσῃ.

Α. ΑΡΕΣΤΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Ο ΦΙΛΑΤΑΤΟΣ Φώτος Γιοφύλλης που βάζει στην «Πρωτοπορία» του «κατάφατα» τον Ψυχάρη κι όμως δε δυσκολεύεται να δημοσιεύει «κατάσκαρια» ποιήματα και άρθρα στην καθαρεύουσα, εκφράζει σ' ένα τελευταίο του «σταράτο» το φόβο μήπως ο «Νουμάς» από την υπερβολική του αγάπη προς τον Παλαμά, το γυρίσει κι αυτός στην καθαρεύουσα. Το πόσο άνοητοι είναι οι φόβοι του Γιοφύλλη κι από ποιούς λόγους υπαγορεύονται, το νιώθει και ο πιο άκατεχος στα μυστήρια της συνάδελφικής... άβρότητας (που όργιάζει στις μέρες μας!) μα πολύ περισσότερο το νιώθει όποιος έχει παρακολουθήσει και πιστέψει στους άγώνες του Νουμά. Το ζήτημα της στροφής, να πούμε, του Παλαμά προς την καθαρεύουσα, (στροφής πολύ, μα την αλήθεια, περίεργης άμα σκεπτεί κανείς πως ολοκληρω το δημιουργικό έργο του είναι γραμμένο στην πιο καθάρια δημοτική) για μας δεν είναι καινούργιο, τωρινό και δεν έχουμε κέφι, για κανένα Γιοφύλλη, να ξαναμασώσουμε γνωστά και παμπάλαια πράγματα. «Όποιος θέλει τη γνώμη του «Νουμά», γραμμένη με όλο το σεβασμό που ταιριάζει στον Ποιητή, βρ' ανοίξει στη σελίδα 213 του 1919 να τηνε βρεί, όπως μέσα στον «Πυρό» (τεύχος 19-20, σελ. 128-9) υπάρχει κάποιο άρθράκι μας: 'Η Δημοτική μας και ο κ. Παλαμάς, που ξαστεράνει ελόστελα τό ζήτημα. Πέρ' από αυτά όμως κι από την ακλόνητη πίστη μας στον πλούτο και στη ζωντάνια της Δημοτικής, δεν είμαστε εμείς εκείνοι που θα πιστούμε σε μια παραξενια ή κι αδυναμία του Ποιητή, για ν' άρνηθούμε τό θαυμάσιο έργο του, την ιστορική του σημασία μέσα στο Δημοτικιστικό άγώνα, την ως τής βροντολαλημένη «αρετή» του, και να μιλήσουμε άσεβέστατα (όπως συνειθίζεται δά κι αυτό στις μέρες μας) για μια κορυφή άγνωρισμένη της Παγκόσμιας Τέχνης. 'Ατυχη λοιπόν ή σκαλέττα του φίλου Γιοφύλλη και λιγάκι παλιωμένος ό τρόπος της «τρικλοποδιάς» για έναν τόσο «προχωρημένο» και υπερμοντέρνο συγγραφέα!!

ΤΟ νόστιμο μέσα σ' όλη αυτή την ιστορία είναι πως μερικοί νεαροί, ξεθαρραμένοι κι από τη στάση του Παλαμά, βγαίνουνε κ' εφαρμόζουνε ή προσπαθούνε να εφαρμόσουνε καινούργιες γλωσσικές θεωρίες, δημιουργώντας έτσι μια γλωσσική άναρχία ή ρουζαϊκή σαλάτα, άν προτιμάτε. Κάπου μάλιστα διαβάσαμε την' ακόλουθη περίεργη ανακοίνωση: «Πώς άφου νικήσαμε εμείς οι Δημοτικιστές δεν πειράζει άν δώσουμε λίγα ψιχουλα στον ήττημένο, την Καθαρεύουσα!» 'Ανώτερη ήθική αντίληψη, βέβαια, άδιαφορο άν μας οδηγάει ίσια προς τη μιχτή και στο γλωσσικό άνακάτωμα! Είναι να μην παραδέεσαι λοιπόν τη γνώμη του κ. Βλαστού πως ό κίντυνος σήμερα για τη γλώσσα ε ναι μεγαλύτερος από κάθε άλλη εποχή; Κκι να μη λυπάσαι βλέποντας άραιωμένο τό στρατόπεδο από τους παλιούς, τους πιστούς, ίσιους κι άλύγιστους στρατιώτες της 'Ιδέας, τον Ψυχάρη, τον Έφταλιώτη, τον Ταγκόπουλο και άλλους;

Ο ΠΡΥΤΑΝΙΣ μας Βορέας Βορράς καβάλλησε τις προάλλες τον καταγερασμένο Πήγασό του και αϊθεροβάτησε άνά τας στείβδας του ποιητικού ούρανοϋ, όπως δάλλεγε ό

αείμνηστος δάσκαλός του Μιστριώτης. Τί είπε και δέν είπε με εκείνο τό γνωστό καλλιπέστατο ύφος του, που δέ φοβάται τό φύσημα κανενός βορρά, δέν περιγράφεται! Συγκινητικότητα εΐτανε πρό πάντων τό μέρος του λόγου του όπου εξώρτισε τους φοιτητές να προσέχουνε να μην κολλήσουνε από την ψάρα των νέων ιδεών γιατί ε ναι, λέει, μεταδοτικότητα. 'Ο κύριος Πρύτανις φοβάται την ψάρα των νέων ιδεών. Μόνο την ψάρα του Μιστριωτισμού δέ φοβάται, ούτε ντρέπεται να τηνε φέρνει άπάνω του και να την δείχνει περήφανα σαν την τήβεννο των Ρωμαίων συγκλητικών.

Ο ΠΑΛΑΙΟΣ και πρύτανις Ματθαιόπουλος ξαναθυμήθηκε να ψαλλει τό παλιό τροπάρι για τό κύμα της άγραμματοσύνης. Και βέβαια υπάρχει και παραύπαρχει κύμα άγραμματοσύνης. Μα και πώς να μην υπάρχει. Μα τά αίτια δέν ε ναι εκεί που τά φαντάζεται ή σοφία του. Τά πραγματικά αίτια κρύβονται μέσα στην άγραμματοσύνη των ίδιων των καθηγητών του Πανεπιστημίου που βγαίνουνε τώρα να ζητήσουνε και ρέστα. Με όποιο δασκαλο καθήσεις, τέτοια γράμματα δά μάθει, λέει ό λαός και πολύ σωστά. 'Επειτα φανταστήκατε ποτέ πως είναι δυνατό να μάθουνε τά έλληνόπουλα σωστά γράμματα με την Καθαρεύουσα; Μα άφου δέν την ξαίρετε σεις οι ίδιοι που τους την διδάσκετε; Ξεχάσατε τό περίφημο βαρβαροπάζαρο του Νουμά; 'Υπήρξε κορυφή επιστημονική που να μην πέρασε από εκεί μέσα; 'Αφου κι αυτός ό Χατζηδάκης πιάστηκε να σολοικίζει φριχτά.

ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ή δέα και ή μορφή των 'Αθηνών με τά άψηλά χτίρια, που άφήνουνται να χτιζούνται, φθέγγεται ακατάπαυτα στις εφημερίδες, ό γνωστός ώρασιολόγος Σαχαρίας. Τέλος πάντων δέν άπεφασίζει αυτή ή Κυβέρνηση να τον διορίσει και Γενικό άρχιεπίστη της θέας και της μορφής των 'Αθηνών για να σωθεί και ή δέα και να γλυτώσουμε και μεις από τά άρθρα του!

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ Γρυπάρης, που ανακάλυψε ως γνωστό πως ή ιδέα της Παγκόσμιας ειρήνης δέν μπορεί να διδαχτεί στα σχολεία, ανακάλυψε τώρα τελευταία πως ή 'Ακαδημία είναι περιττή γιατί έξυπηρετεί μόνο τους επιστήμνες και όχι τους λογοτέχνες, που είναι εκεί μέσα σαν παρακεντέδες. 'Η παρατήρηση είναι βέβαια πολύ σωστή! 'Ο δάλλεγε όμως να γνωρίζουμε τί θα έλεγε και τί θα ύποστήριζε για την ίδια αυτή 'Ακαδημία ό κ. Γρυπάρης άν τύχαινε και ό ίδιος να βρισκότανε μέσα στο άχρηστο αυτό ίδρυμα. 'Οκ τέρβριζε και τότε άχρηστο—σαν την ιδέα της παγκόσμιας ειρήνης—ή θα του έψελνε ύμνους;

ΞΕΤΡΕΛΛΑΘΗΚΑΝΕ τελευταία οι Ρωμαίοι με τά περίφημα Κ α λ λ ι σ τ ε ι α. Ορίσμβος εθνικός, σου λέει ό άλλος. 'Ολος ό κόσμος σήμερα μιλάει για την 'Ελλάδα. Βέβαια. Στά 1896, στην εποχή των πρώτων 'Ολυμπιακών άγώνων, ό κόσμος χειροκρότησε μίαν άλλη 'Ελληνική νίκη. Τη νίκη του Μαρουσιώτη του Λεών, που αναδείχτηκε ό πρώτος Μαραθωνοδρόμος. 'Ας γευτούμε λοιπόν και σήμερα την εύκολη αυτή νίκη άφου δέν έχουμε να επιδείξουμε άλλες καλύτερες. 'Οα μπορούσε μόνο να ισχυριστεί κανείς πως ή νίκη μας δέν έχει καμμία γενικότερη σημασία, άφου

δέν είναι τὸ ἐσχεῖλιμα μιᾶς ὁμαδικῆς ὀρμῆς γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ὁμορφίᾳς στὸν τόπο μας παρά μιὰ ἀπλὴ σύμπτωση, ὅπως σύμπτωση εἶτανε καὶ τότε ἡ νίκη τοῦ Λεοῦ. Ὅπως δὴ ποτε νίκη εἶναι μιὰ φορά. Ἔτσι τὰ μοντέρνα κορίτσια μας βρῆκανε ἄλλον ἕνα τρόπο νὰ σκετῶνουνε τὴν πλήξη τους καὶ νὰ ἐξασφαλίζουνε μιὰ «καλὴ τύχη» μ' ἕνα ταξιδάκι ἀνά τὰς Εὐρώπας!

Τὶ κακὸ εἶτανε πάλι αὐτὸ μὲ τὸ περίφημο Θέατρο Ἐφαρμογῆς ποῦ σκόπευε νὰ ἰδρῦσει ἡ Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ Θεάτρου; Ἐμφύλιος πόλεμος στὸ σῶμα τῶν ἠθοποιῶν, δηλαδὴ ἀνάμεσα Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς Θεάτρου καὶ Ἐλευθέρης Σκηνῆς τοῦ κ. Μελά. Ὑστερα ἀπ' τὴν ἐξέγερση τῶν ἐπαγγελματιῶν τοῦ Θεάτρου, ποῦ δὲν τὴν ὑποδαύλιζε βέβαια ὁ κ. Μελάς, τὸ Θέατρο Ἐφαρμογῆς καταδικάστηκε καὶ ἡ ἰδρυσὴ του ματαιώθηκε ὀριστικὰ μὲ τὴν ἀκόλουθη συμφωνία: Ὁ κ. Φ. Πολίτης παραδέχτηκε νὰ μὴ γίνει τὸ θέατρο Ἐφαρμογῆς καὶ ὁ κ. Σπ. Μελάς γιὰ ἀποζημίωση τὸν ἐφωδίασε μ' ἕνα πιστοποιητικὸ καλῆς διαγωγῆς δημοσιευμένο στὸ Ἐλ. Βῆμα, ὅπου ὁ κ. Πολίτης ἀνακηρύσσεται μοναδικὸς καθηγητὴς τῆς Ἐ-

παγγελματικῆς Σχολῆς. Καὶ ὕστερα σοῦ λένε μερικὸι πὼς δὲν ὑπάρχουνε στὴν Ἑλλάδα μεγάλοι ἰδεαλιστὲς καὶ ἠθικολόγοι.

ΚΑΙ μιὰ πληροφορία τῆς τελευταίας στιγμῆς, σχετικὴ μὲ τὰ παραπάνω: Ἀδερφομένον πικὸ κ. Μελάς καὶ Πολίτης ἐτοιμάζονται νὰ ἐξοφεντονίσουνε περιοδικὸ καὶ νὰ ἐγκαταστήσουνε, ὅπως λένε, πνευματικὴ δικτατορία στὸν τόπο μας. Rulle λοιπὸν Britannia, — κι ἄς τὰ κλαίει ποῦ τᾶχει.

ΕΝΑΣ κάποιος κύριος Τωμαδάκης, πρόεδρος, θαρροῦμε, Φιλολογικοῦ Συλλόγου στὰ Χανιά, παρουσιάστηκε ἐδῶ καὶ τέσσερες μῆνες ἀπὸ τὶς στήλες Κρητικῆς ἐφημερίδας, (ποῦ μέλις τώρα ἔπεσε στὰ χέρια μας) ὑπέρμαχος καὶ θαυμαστῆς τῆς μιχτῆς καὶ κατακραυματικῆς τοῦ «Νουμά» καὶ τοῦ Δημοτικισμοῦ τοῦ ὀρθόδοξου. Τὸ περίεργο εἶναι πὼς ὁ κύριος αὐτὸς Τωμαδάκης, ποῦ δὲν τονε φαίρουμε οὔτε στὸ πρόσωπο, μᾶς ἔγραψε ἐδῶ κ' ἐνάμιση μῆνα παρακαλῶντας μας νὰ μεσολαβήσουμε κάπου γιὰ τὴν ἐκδοσὴ ἔργου του! Φαινόμενο τῶν καιρῶν ἀπὸ τὰ πῶς νόστιμα.—καὶ τὸ σημεῖο-νουμε ἀσκολίαστο.

Φυλλομετρώντας τὶς ποιητικές συλλογὲς τῶν νεώτερων

Η ΚΑΒΑΦΙΚΗ ΦΥΛΛΟΞΗΡΑ

Ὅταν ἐδῶ καὶ μιὰ δεκατρία μεσορανοῦσε τὸ γόνημο καὶ λαχνυότατο διηγηματογραφικὸ ταλέντο τοῦ Δημοσθένη Βουτυρά, πασχίζανε οἱ τότε νεαροὶ λογοτέχνες νὰ τὸν μιμηθοῦνε, στὰ ἔξωτερικά του γνωρίσματα: στὴν ταβερνογραφία καὶ στὴ μετεωρογραφία.

Ἦταν ἀδύνατο ἐκείνη τὴν ἐποχὴ νὰ πιάσῃς στὰ χέρια σου ἔντυπο, στὸ ὁποῖο δημοσιευόταν διηγηματικὴ πρωτόβγαλτου, χωρὶς νὰ συναντήσῃς τὴν ταβέρνα κακοποιημένη καὶ μὲ πολὺ χοντροκοπιὰ ἢ ἰεματογραφία. Νέοι δηλαδὴ, ποῦ δὲν ξέρανε παρὰ τὸ ἔξωτερικὸ τῆς τόσο πολυπτυχῆς γιὰ τὸ συγγραφεῖα τῶν Ἀλανιάρηδων ταβέρνας, καταπιάνονταν μ' αὐτὴν καὶ ἀνοίγαινανε, βάζοντας στὸ στόμα τῶν ἀντρείκελων, ποῦ παρουσιάζανε, ἀφόρητη χοντροκοπιὰ καὶ χοντροσοφία. Ἀλλὰ ὁ Βουτυρᾶς ἦταν καὶ εἶναι ὀλότελα προσωπικὸς καὶ κάθε μιμητὴς του δὲν μπορούσε καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ σκοντάψῃ στὸν ἀγκυλιθο, ποῦ χωρίζει τὰ σύννεφα τῆς ἀτομικότητος καὶ τῆς παρωδίας τῆς.

Ἡ μετεωρογραφία δὲν εἶναι ἀπλὴ διακόσμηση στὸ ἔργο του. Ἐχει βαθειὰ συνοχὴ μὲ τὸν ἐσωτερικὸ ἀνθρώπο, ποῦ ἀναδύεται σ' ὅλα τὰ διηγηματικά του, ἔχει τὴ σφραγίδα ψυχικῆς διάθεσης, ἀπολυτρωτικῆς τάσης θάλασσα, γιὰ τὴ φύση καὶ τὶς πολιτικοὶκὲς μεταβολές τῆς βλέπει ἐκεῖνος ποῦ τὴν αἰσθάνεται ὡς ἐξιδίωτο, ὡς ἐκουραστικὸ ξαναγύρισμα σ' αὐτὴν.

Σήμερα ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται, μὲ τὴ διαφορὰ πὼς τὴ θέση τοῦ Βουτυρά κατέχει ὄχι ἐλάττω, ὁ ἀλεξανδρινὸς ποιητὴς Καβάφης. Στὰ τρία τέταρτα μ' ἄλλα λόγια, ἀπὸ τὶς ποιητικὲς συλλογὲς τῶν νεώτερων, ὑπάρχει ἡ σφραγίδα τῆς πεζολογίας καὶ ἀνοσιῆς καβαφικῆς τεχνολογίας. Τὸν Καβάφη ἐκτιμῶ ἀπόλυτα γιὰ τὴν μόρφωσίν του, ἀλλὰ δὲν εἶμαι καθόλου πρόθυμος νὰ συμφωνήσω, μ' ὅλους ἐκεῖνους, λογοτέχνες ἢ φιλότεχνους, ποῦ, ἔχοντας τὸ φόβο μὴν τύχει καὶ ἀνοῦνε καθυστερημένοι ἢ ἀπισθοδρομοὶ, σοῦ λένε:

— Ἄ ὅλα κ' ὄλα, ὁ Καβάφης ἔχει πέντε ποιήματα ποῦ ἀξίζουν!

Ἄν ρωτήσετε τώρα ποῖα εἰν' αὐτά, ἡ λίστα

εἶναι πρόχειρη καὶ...στερεώτικη. Κ' ἔπειτα σοῦ προσφέρουνε, μὲ στόμφο:

— Δὲν μπορεῖ νάχη μιμητὲς ὁμοῦς:

Ἐδῶ πρέπει νὰ δώσω μιὰ ἐξήγησι. Δὲν ἀποκλείω μὰ ἀγαθοποιὰ ἐπίδραση, τόσο ἀπὸ δημιουργικὸ λογοτεχνικὸ ἐπίπεδο ὅσο καὶ ἀπὸ ἐπιστημονικὸ, γιὰ τὸ πολλὲς φορὲς στὰ πρῶτά του βήματα ὁ δημιουργὸς ἔχει κάποιο δειλίωμα, εἴτε στὸ νὰ ἐκφραστῇ μὲ δικὰ του μέσα, εἴτε στὸ νὰ χρησιμοποιήσῃ νέες μεθόδους. Βέβαια ἕνα ταλέντο λυτρωνεται ἀπὸ τὶς ἐπίδρασεις αὐτῆς βυθιματὰ καὶ μίμηση τὸν ἐπιπὸ του, τὸ προσωπικὸ του στοιχεῖο.

Μὲ τὰ παραδείγματα ποῦ ἀνίερα ὁμοῦς δὲν ἔγινε κάτι τέτοιο. Ὅλη αὐτὴ ἡ σιωπὴ τῶν μιμητῶν ἢ ἀκολούθησε ἀργότερα κατὰ πραγματικώτερον ἀπὸ τὴ λογοτεχνία ἢ παύσθηκε στὴν ψυχρὴ καὶ ἀνοσιῆ θεματογραφία. Ἐλάχιστες εἶναι οἱ ἐξαιρέσεις. Κι αὐτῆς δὲ μιμηθῆκαν δοκιμαζόμενοι — νὰ ποῦμε — τὴν ψυχικὴν τὸν διάθεση, γιὰ ἕνα διάστημα, στὴν ἀτμοσφαιρὰ τῶν ἔργων τοῦ Βουτυρά ἢ τοῦ Καβάφη, κριτικῶν ἀπὸ τὸν κόσμο, ποῦ κινῶταν σ' αὐτά. Καὶ ὅσο καὶ τὸν πρῶτο θὰ ἦμιον εἰσιμος νὰ συγχωρῶμαι πολλοὺς, ποῦ δεχτικῶν τὴν ἐπίδρασίν του, παροδικὰ. Γιὰ τὸ δεύτερο ὁμοῦς, τὴ στιγμὴ ποῦ δὲν ἀναγνωρίζω σ' αὐτὸν κανένα προσωπικὸ στοιχεῖο, ἀλλὰ ὅπως ἔγραψα κ' ἄλλοτε μοῦ δίνει τὴν ἐντύπωσιν μπαζέ, ποῦ κινεῖται σὲ ἄγωνα παιγνιδία τῆς σκέψης, εἶμαι ἰσοχρονισμένος νὰ διακηρῶμαι ἀπὸ τὴ φιλόξενη στήλη τοῦ «Νουμά» ὅτι πρόκειται γιὰ πνευματικὴ χρεοκοπία ἐκείνων ποῦ ἔβαλαν μέσα στὸν κάποιο ποιητικὸ του κόσμου, τὸ εμπρεϊντὸ τοῦ Καβάφη καὶ πιάσαν ἢ πασχίζον νὰ μιμηθοῦν καθὲν γωνιάτου του, εἴτε στὰ ὅρια τῆς κοινῆς λογικῆς εἴτε στὰ ὅρια τῆς διάστροφης ἐπιθυμίας. Στὴν τελευταία κατηγορίαν πρέπει νὰ βάλλω καὶ ὅσους καταπιείστηκαν μὲ τὸν ναυροσιεμένο καὶ ναυαγικὸ ἠδονισμό — πρῶτα ποῦ ἀνάγκασε τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀρχὴν, στὸν Πειραιᾶ, νὰ «ἐπέμψῃ ἀντεπαγγέλτως». Καὶ νὰ συλλογιστῇ κανεὶς πὼς πολλοὶ θελοῦν τὸν ἀλεξανδρινὸ ποιητὴ γιὰ ἀρχηγὸ τῆς σχολῆς τῶν πρωτοπόρων. Ὡ θεοὶ τὸν Οὐκιστῶν! Μιὰ τέτοιον πρωτοπορία χωρὶς ἄλλο θὰ ἔφερνε τὴν ἀποσύνθεσιν, σὲ μιὰ παραγωγή, ποῦ γιὰ νὰ εἶναι ἀληθινὴ παραγωγή ἔπρεπε νάχη τὴ σφραγίδα τοῦ σφρίγους καὶ τῆς ἀρρενωπότητος. Μὰ τὰ μεταπολεμικὰ ρεύματα, ἔξω γὰρ, ὁ ραφιναρισμένος ἀνθρώπος... Τὰ μεταπολεμικὰ ρεύματα μπορεῖ νὰ εἶναι πῶς διανοητικὰ, μπορεῖ νὰ προϋποθέτουν ἕνα ἀνώτερο

ραμνιάρισμα. Δέν απαιτούνε όμως, όπως τὸ θέλουνε οἱ θαυμαστές τοῦ Καβάφη καὶ τὴν ἔλλειψη κάθε ψυχικότητας. Καὶ τέχνη, όπως ξέρουμε, ποὺ δὲν ἔχει ψυχὴ εἶναι καταδικασμένη νὰ περάσῃ ἀργὰ ἢ γρηγορὰ στὴ θεματογραφία καὶ νὰ θαρτῆ κάτω ἀπὸ τὴν ἀμείλιχτη ταφόπετρα τῆς ἀδιαφορίας.

Ἀλλὰ ἡ καθαρὴ σχολὴ δὲ σταματᾷ τὴ φθοροποιὰ τῆς ἐπίδραση στὸ διανοητικὸ μέρος, ἔρχεται καὶ στὸ τεχνικὸ καὶ βλέπουμε τοὺς νεαροὺς στιχολαοστὲς νὰ πασχίζουνε ποῖος νὰ πρωτοαπαδιάσῃ καθαρευουσιάνικα ῥάξη. Διαβάξτε λοιπὸν στοὺς τίτλους των: Ἐπικλήσις, Ματαίωσις, Παράνοισις, Περίσκεψις, Αἰδώς κλπ. Καὶ στὸ περιεχόμενον: Πιθανόν, ἔκτοτε, προσεοφλεῖ, ταξιδετὲι, σελίς, κλπ. Καί... χωρὶς ντροπῆ τὰ καλὰ αὐτὰ παιδιὰ σου λένε. ἀσεβώντας πρὸς τὸ ἐπιβλητικὸν ἠμεμεῖο τῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν, πὺς ἡ δημοτικὴ τοὺς φαίνεται ἀδύναμη γιὰ τοὺς στίχους τους. Πότε; τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχουμε μπροστὰ μᾶς τὸ διανοητικώτερον, τὸ φιλοσοφικώτερον ποιητὴ τῆς ἐποχῆς μᾶς, τὸ μεγάλο Παλαμά, ποὺ κατάφερε νὰ δώσῃ στὴ δημοτικῇ τὰ πιὸ λεπτὰ καὶ τὰ πιὸ βαθύτερα διανοήματα.

Τὰ λίγα μου αὐτὰ λόγια δὲν ἔχουνε παρμηνετικὴ πρόθεση. Ἐρχονται ἀπλῶς νὰ διαπιστώσουνε μιὰ κατάστασιν, ποὺ εἶχε καὶ ἐμπορικὸν ἀντίκτυπο ἀκόμα. Οἱ καλοθελητὲς ὡς μὴν παρεξηγήσουνε τὴν ἀποψή μου. Δέν μιλάω γιὰ τὸ κοινὸ ποὺ διαβάξτε τὰ πορνογραφήματα τοῦ Μαργκερίτ ἢ τὰ ρομαντικὰ ἀναγνώσματα παραγωγῆς Οἴκου Α. Μπιζοῦ καὶ Σία (Ἡ Ἄγνωστος). Μιλάω γιὰ τὸ σχηματισμένον, γιὰ τὸ πνευματικὸν ἐξελιγμένον ἀναγνωστικὸν κοινόν. Ἐ λοιπὸν αὐτὸ ποὺ εἶναι σὲ θέσιν νὰ καταλάβῃ τὸ Βαλερύ, μὲ ὅλη τὴν αἰνιγματικὴν του ἀσάφεια, καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ χαριτωμένη ἀπλότητα στὸ Ζερζαλντὸ συλλογίζεται, τὴ στιγμὴ ποὺ βλέπει τὰ ἀντιποιητικὰ κατασκευάσματα τῶν νεώτερον:

— Μὰ εἶναι ποίηση λοιπὸν αὐτὸ τὸ πράγμα!

Καὶ ἀποθεῖ ἀναναχτισμένα τὰ βιβλία τους καὶ δταν ἀκόμα ἔχει μετὰ τὴν ὕλην θυσίαν βγῆκαν.

Οἱ πιὸ ψυχραῖοι πάλι ἀναλογίζονται, πὺς τὸ κακὸν εἶνε παροδικόν, ἀπλὴ φυλλοξήρα καὶ μπορεῖ νὰ πολεμηθῆ στὴ ρίζα του. Γιὰ μᾶς ἡ ρίζα εἶναι ὁ Καβάφης. Τὸ εἶπαμε καὶ ἄλλοτε. Τὸ διακηρύσσουμε καὶ τώρα. Διανοητικὴ ποίηση, φίλοι μου, δὲ θὰ πῆ ἀτονία... ποιητικὴ! Μπορεῖς νὰ συλλάβῃς καὶ τίς πιὸ λεπτὲς ἀκόμη ἀποχρώσεις; Πότε ὅμως; Ὅταν τὴ σκέψη σου θερμαίνει τὸ λερόν πῶρ. Ἄλλ' ἀντὶ γι' αὐτὸ στίς ποιητικὰς συλλογὰς τῶν νεώτερον βλέπουμε ψυχικὴ γύμνια, μπλαζερισμό, ἐκζητήσιν, προσποίηση καὶ ἀνοουσιολογία.

ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΣΤΟ ΓΙΟΡΤΟΔΙΚΤΑΤΟΡΑ

Στῆς ἑκατονταετηρίδας τόσο λόγια, τόσο ἔργα, σοὺ συσταίνουμε καὶ τοῦτο γιὰ νὰ κίμης, ὦ Δαμ-
[βέρνα:]
Τὴ μοῦμια καθαρεύουσα νὰ μάσῃς σὲ μουσεῖα
νὰ ἰδοῦμε ἑκατοντάχρονης μορφῆς παρουσία.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΡΥΤΑΝΗ

Τὴ καθαρεύουσα βαρεῖα
ποὺ μοιάζει μ' ἀφασία:
Στίβω τὸ λόγο τοῦ Βοριά
δίχως νὰ βγαίη οὐσία

ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

ΡΗΓΟΥΛΑ

Στὴν παρέμβασί του μετ' ἡμερομηνία 1^η τοῦ Φλεβάρη ὁ ἀθηναιογράφος Ἀναδρομάρης τῆς Ἑστίας, τὸ γυναικίον ὄνομα **Ρηγοῦλα** θέλει ἀναδρομικὰ νὰ τὸ σχετίσῃ, τὸ παράγει μ' ἄλλα λόγια, ἀπὸ τὸ παλιὸ λατινικὸν Ρηγίλλα, τὸ γνωστὸ στὴν Ἀθήνα τῆς ἐποχῆς Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ. Χάνει ὅμως ἀδίκαιον κόπον του. Ἐἴδομα δὲν ἔχει ζωὴ τόσο πολλὸν αἰῶνων καὶ δὲ θὰ βρῆ πούθενά ὁ Ἀναδρομάρης μαρτυρίες γιὰ τὸ συνέχισμα τῆς ὑπαρξῆς τοῦ Ρηγίλλα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὡς σήμερον στὴν Ἀθήνα, καὶ πολὺ λιγώτερον γιὰ τὴν ἀπίθανη μεταμόρφωσή του σὲ Ρηγοῦλα. Τὸ Ρηγίλλα, ἀν' ἐξακολουθοῦσε ἡ ζωὴ του, ἢ θάμενε μετ' ἡμᾶς κατάληξιν πούχε, δηλ. τὴν —illa, ἢ θὰ παίρναμε στὸν τόπον τὸν ἰταλικὸν τύπον σέ—ella, ὅπως καὶ ἀντὶς τὸ λtv. maxilla, ἀπ' ὅπου μᾶς ἔμεινε τὸ μαξιλλάρη, ἔχουμε τὸ μασέλλα. Ρηγοῦλα δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ. Αὐτὸ εἶναι νέττα σκέττα θηλυκὸ τοῦ **Ρήγος**, ποὺ εἶναι ὄχι μόνον οἰκογενειακόν, ἀλλὰ καὶ βαφτιστικόν ὡς τὰ σήμερον μετὰ παραλλαγὴν τὸ **Ρήγας**. Ρήγος καὶ Ρήγας ἔγραψα πὺς δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ διαλεκτικὴ μορφὴ—βεγεσάνικη—τοῦ Ἑρρῖκος. Σὰν παραξηγηθῆκε ὁ τύπος Ρήγας, ἐλιώθη καὶ θηλυκὸν **Ρήγαῖνα**. Τὸ Ρηγοῦλα εἶναι ἴδιο μετὰ παραξηγημένον Ρήγαῖνα, ἀλλὰ παλιότερον ἴσως ἀπ' αὐτὸ καὶ μετὰ τὴ γνωστὴ χαιδευτικὴν κατάληξιν—οῦλα. Εἶναι λοιπὸν—Ἑρρικοῦλα.

I. ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ: «11 π. μ.—1 μ. κ. ἄλλα διηγήματα». Ἐκδόση Στοχαστῆ. Ἀθήνα 1930.

Ἐνα; καινούριος τόμος διηγήματα τῆς κ. Καζαντζάκη προκαλεῖ πάντοτε ἐνδιαφέρον. Μετὰ τὸ συμβολικὸν αὐτὸν τίτλον—ὁ τίτλος τοῦ πρώτου διηγήματος—φανερώνει τίς ὥρες ποὺ δέχονται στὰ Ὑπογυφία, ὥρες θανάσιμες γιὰ κείνους καὶ γιὰ κείνες ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ποιήσουνε τὴ συνείδησίν τους ἢ τὸ κομμὶνὸν ὑπάλλῃλον ἢ στὸν κομμουνιστικὴν γιὰτὶ ἀλλιώως ἀδύνατον νὰ καταφέρουνε τὴ δουλειὰ τους. Ἡ κ. Καζαντζάκη δὲν περιμένει βέβαια νὰ κριθῆ ἀπὸ τὸν τόμον αὐτό. Ἡ μακροχρόνιον δουλειὰ τῆς τῆς ἔχει δημοσηγορήσει μιὰ ὀρισμένην θέσιν στὴ λογοτεχνία μᾶς, θέσιν μάλιστα τιμητικὴν. Ἡ κ. Καζαντζάκη, ὅπως καὶ ὄλοι δὲ οἱ λόγοι μᾶς, ἔξακολουθεῖ νὰ κἀνῃ ἀντικειμενικὴν τέχνην. Σοὺ ζωγραφίζει τὰ γεγονότα μετὰ τεχνικὴν ἀξιοπροσεχτην. Αὐτὰ εἶναι τὰ πράγματα, σοὺ λέει, σταθὰ καὶ ὠμὰ. Ἐσὺ τώρα εἶσαι λεύτερος νὰ σκεπτῆς ἀπάνω σ' αὐτὰ καὶ νὰ βγάλῃς τὸ συμπέρασμα σου. Σωστὴ ἢ θεωρία καὶ σεβαστὴ—ὅπως καθεὶ ποὺ κάνουνε οἱ Νεοῦ Ἕλληνας—μὰ ἔμεις οἱ ἀδιόρθωτοι ποτε δὲ θὰ περσοῦμε πὺς φτάνει μόνον νὰ ζωγραφίξῃς χωρὶς ἀπὸ τίς ζωγραφίξῃς σου νὰ βγαίη συνάμα καὶ μιὰ κεντρικὴ ἰδέα ποὺ νὰ συνδέει ὅλες τίς ζωγραφίξῃς. Καὶ κεντρικὴ ἰδέα καμιά δὲν βλέπουμε. Ἡ κ. Κ. μᾶς ζωγραφίζει τὸ ἀσκητικὸν μέρος τῆς ζωῆς. Τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς γυναίκας, τὴν προστυχία καὶ τὴ σκληρότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, τὸ φέμα ποὺ βυσιλευεῖ γύρω μᾶς καὶ μᾶς πνίγει. Βέβαια ὄλα αὐτὰ μιὰ τεχνίτρα σὰν τὴν κ. Κ. εἶραει νὰ μᾶς τὰ δίνει μετὰ τρόπον πάντοτε πετυχημένον. Μὰ ὅτερον; Γιὰτὶ ὄλα αὐτὰ; Τὸ μεγάλο, τὸ ἀδυσώπητον **Γιατὶ**. Τσιμουδιά. Ἀντικειμενικὴ τέχνη. Ὑψηλὴ τέχνη. Τέλος πάντων ἔστω. Ἄς τραβῆ ὁ καθένας τὸ δρόμον του καὶ στὸ τέλος θὰ ἰδοῦμε—ἔμεις ἴσως ὄχι—ποιὰ ἀποψη ἀπὸ τίς δυὸ θὰ ἐπικρατήσῃ. Μᾶς φαίνεται μονάχα περίεργον πὺς σὲ μιὰν ἐποχὴ σὰν τὴ σημε-

μνή, όπου το φως είναι τόσο άπλετο, όπου η κριτική αντίληψη έφτασε στο κατακόρυφο, όπου ο κάθε άνθρωπος παίρνει—θέλει δε θέλει—μια στάση αυστηρά καθωρισμένη μέσα στην κοινωνία, πώς μέσα στην εποχή αυτή μπορεί να βρισκονται άνθρωποι οδύτεροι, δίχως γνώμη, άνθρωποι που έχουνε μόνο μάτια. Αλλά κρίση για να αναλύσουνε και να κρίνουνε αυτό που βλέπουνε. Δεν έχουνε. Αύτη ή οδύτερότητα μέσα στη ζωή μπορεί καλύτερα να ονομασθή και άνανδρία. Γιατί όχι; Γιατί κάθε άνθρωπος σήμερα οφείλει να έχη γνώμη. Και να την λέη και να την γράφη.

Κ. ΠΑΡ.

ΑΡΗ ΧΑΤΖΗΑΚΗ: «Κοντυλιές» Ποιήματα. Ηράκλειο Κρήτης. 1930.

Ένας ποιητής, παιδί μόλις 20 χρονών, ο κ. Άρης Χατζηδάκης, έβγαλε σε βιβλίο μια σειρά από τραγούδια του, που τα χαρακτηρίζει με το σεμνό τίτλο, «Κοντυλιές». Τα περισσότερα γραμμένα σε άπλο Κρητικό ιδίωμα, είναι αφιερωμένα στο ήρωικό ηρώσι, στα κάστρα του και τις άλλες δημοφιές του, που χορηγούνται με τον άληθινά έπιτυχημένο «Ύμνο του ποιητή πρὸς την Κρήτη»:

Κρήτη, πολύπαθο κι άθάνατο ηρώσι,
είσαι μ' έρειπια, πέτρες, όλη στολισμένη
της Κνωσσοῦ, της Φαιστοῦ, της Γόρτυνας εσύ,
έχει όπου σ' έχουν οι έποχές στεφανωμένη.

Με ξεχωριστό έπίσης ένθουσιασμό αφιερώνει ο Χατζηδάκης, στίχους, τεχνικά δουλεμένους, στους πρωτεργάτες της Γλωσσικής Ίδέας, Πάλλη, Ψυχάρη, Έφταλιώτη, και μ' ένα του ποίημα πρὸς τή Δημοκρατική μᾶς γραΐζει στα πρώτα ήρωικά χρόνια του Άγώνα που οι νεοί με περισσή άγάπη μελετούσανε τή γλώσσα, κλωνίζανε το όλο της και τής πλέκανε με τοῦ στίχου τ' αφορολόγητα στεφάνια. Από τα καλύτερα της σειράς αυτής είναι και τ' αφιερωμένο στο «Νουμά» (σελ. 49) που το μεταφέρουμε παρακάτω:

ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ «ΝΟΥΜΑ»

Είσαι το όπλο τ' άχώριστο του Άγωνιστή,
το όπλο που για έργατι πλασμένο είναι μεγάλη
κι ή μητέρα που οι δυο της δίθυμοι μαστοί
περισσο άφτονο στα παιδιά της δίνουν γάλα.

Η παλιά είσαι στρατά και το νέο είσαι στρατι,
το ραντεβῦ του κιαού γιοῦ και του Πατέρα,
ή γνήσια γλώσσα που τή γλώσσα την πλαιστή
την έκανε να ξεχαστεί πιά πέρα ως πέρα.

Τοῦ μύχου οῦ ζηλευτά εικοσάχρονα είσαι Έσθ,
Νίζη του Άγώνα του τρανοῦ και το γιορτίσι,
ή Έστοχί των Καλών Γραμμάτων ή χρυσή,
των ζόπων οῦ άξιου θερισμός και το ροιτάσι.

Τράβα μπροστά, μια μέρα θα σπαστεί
με την Άλήθεια, για την Άλήθεια, ή άλωαίδα,
και στοῦ δαριμένου καραβιῦ την κουραστή
λαμπρή πιά του ήλιου του άγρινού θα λάμψει ή
[άχτιδα]

Στις Κοντυλιές, υπάρχουνε κι ένα-δυο έπίκαιρα ποιήματα, που μπορούσανε να λείπουνε, χωρίς να ζημιωθεί καθόλου ο ποιητής.

Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ: «Όσο κρατάει το σκοτάδι». Μηνύματα. Έκδοση Γκοβόστη. Άθήνα. 1929.

Ν. Ι. ΣΑΡΑΒΑ: «Μιά πληγή δίχως αίμα». Μνημοσύνη. Έκδοσης Λ. Μανωλίδης. Άθήνα 1930. Λογ. 25.

Ρ. ΔΗΜΑΚΟΥ: «Άέρας, Φῶς», Ποιήματα. Αλεξάνδρεια. 1930.

ΤΥΜΦΡΗΣΤΟΥ: «Ο Άνθρωπιστής». Ρομάντο. Έκδοσης Ι. Κολλάρος. Άθήνα. 1930.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

—Η κ. Μαρίνα Βελ. Φέρη τόνισε για τραγούδι και κίνο μερικά ποιήματα συγχρόνων μας ποιητών. Καρβαίου, Σταύρου, Βάρβαλη, Γκόλφη, Πάνου Ταγκόπουλου και κάνα-δυο άλλων, που θα βγούνε σε τομίδιο, σαν ένα είδος «λίντερς», να τοῦμε.

Η ευγενικά συνθέτρια είχε την καλωσύνη να μᾶς στείλει το «Πίνουμε και σπάμε...» του Πάνου Ταγκόπουλου, που το άκούσαμε εκτελούμενο σε πάγο και μᾶς έκανε καλή έντύπωση. Είναι βαλμένο άπάνω σε λαϊκό μοτίβο της ταβέρνας.

—Από την Κέρκυρα μᾶς γράφει ο φίλος Α. Κόμης ότι έγινε κ' εκεί φιλολογικό μνημόσυνο τοῦ Ψυχάρη, οργανωμένο από το «Φιλεκπαιδευτικό Όμιλο» και με όμιλητή τον Έφορο Βιβλιοθήκης κ. Σολδάτο.

—Από το σημερινό φύλλο αρχίζουμε τις φιλολογικές ανταποκρίσεις του Στάινμετζ από το Μόναχο. Θα έχουμε σχεδόν κάθε μήνα κι από μια.—Έτσι που όσοι τις παρακολούθησανε να μπορούνε σε λίγο καιρό να έχουνε μια εικόνα της πνευματικής κίνησης στη σύγχρονη Γερμανία.

—Στο έρχόμενο φύλλο μερικά «ιδιαιτέρη» της ζωής του Κνουτ Χάμσον, διαλεγμένα από την κ. Σίτα Χάινε - Καρμίσσάκη μᾶς από δημοσίεματι του άνεμου του Άλιμαρ Χάμσον.

—Στις 16 του Μάρτη γίνηκε στην αίθουσα των Έμποροπαλλήλων ή πρώτη συνεδρίαση του Συλλόγου Λογοτεχνών. Ψηφίστηκε βιαστικά κ' εκ των ένόντων το πρώτο Διοικητικό Σύμβουλο με Πρόεδρο το Βουτυρά. Από τή συνεδρίαση αυτή λείπανε, άπροσκάλεστα, τα 3/4 των καθαρά Έπαγγελματιών Λογίων, ενώ πλεονάζε, καθώς μίθαμε, το μάτσο μερικῶν κραινταντών. Ελπίζουμε πὸς θα διορθωθούνε τα πράγματα, που πάντα, σε κάθε άρχη, παρουσιάζονται λιγάκι άκατάστατα.

—Μιά καινούργια Νεοελληνική Μετρική, κυκλοφόρησε αυτές τις μέρες από τον Έκδοτη Ι. Σιδέρη. Είναι γραμμένη από τον Ποιητή και Γυμνασιάρχη Θερασόβουλο Σταύρου, σε γλώσσα στρωτή δημοτική και άπλο ήθος, με άπειρα παραδείγματα και οδηγίες για το τεχνικό δουλέμα του στίχου και με βάση την εξέταση των νεοελληνικών μετρικών φωνημένων. Κατά τή γνώμη μας, είναι πολύ μεθοδικώτερη από τή γνωστή Στιχομετρική του κ. Βουτιερίδη, που σε μερικά της σημεία, όπως μᾶς φανερώνει στα «Στιχομετρικά Παράδοξα» ο Σπαταλάς, φτάνει κι ως τα σύνορα αυτής της κακοπιστίας. Από το συμπραίνουμε κι από κάνα-δυο «εποδείγματα πρὸς άποφυγήν» που παρουσίασε ο κ. Βουτιερίδης ενώ οι στίχοι και κανονικοί είναι και σε Δημοτικά μας τραγούδια συναντινιόνται.

—Στο Β. φύλλο των «Πρωτοπόρων» βλέπουμε να σατυρίζεται, με προκήρυξη μάλιστα διαγωνισμού, ή γνωστή άρλονητα του Σικελιανού που δημοσιεύτηκε στην «Πρωτοπορία» και που ο «Νουμάς» πρώτος τήνε σημείωσε με χιτυτό θαναμαστικό σε παραγραφάκι του στη σελίδα 78. (Φεβάρης 1930).

—Λάβουμε και το πρώτο φύλλο των «Νέων Άνθρώπων» κι ανακουφίστηκε ή καρδιά μας. Είναι το περιοδικό που μᾶς έλειπε, που έρχεται να προστέσει άληθινά κάτι το καινούργιο, που διακνέεται από ιερό μένος—άπάνω τους, βρε παιδιά, και τους γάγουμε—έναντι σ' όλα τ' άλλα περιοδικά. Γράφεται στην πιο καθαία δημοτική κ' ελπίζει να 'φξήσει την κυκλοφορία του... τυπωμένου χαρτιῦ. Τους το εικόμαστε.

—Όλα τα παλιά φύλλα του «Νουμά»—έχτος από το Α. που στέλνεται μονάχα σε συνδρομητές—προμηθεύονται σε όποιον στείλει το αντίτιμο, δηχ. πέντε το καθένα, στη διεύθυνσή μας. Διδύμιον 36, πάροδος Άχαρνών, Άθήνα.

—Υπάρχουνε και στα Βιβλιοπωλεία Χ. Γανιάρη, Γ. Βασιλείου, Ι. Κολλλάρο, Γ. Καλλέργη στην Άθήνα, και στο Βιβλιοπωλείο Π. Παυλίδη, Τσιμισκή 26, στη Θεσσαλονίκη.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

Από τα ποιήματα, που σταλήθηκαν αυτούς τους δυο τελευταίους μήνες στο «Νουμά», ενθουσιάζονται, ως καινούρια καλύτερα, οι «Αλήτες» του Ι. Παπαδόπουλου, του «Παιδιού Ξεψυχομα» του Γ. Θεμελή, στίχοι του Γιάννη Ρίτσου και το «Γιατί άρχεις» του Ι. Σάντη, που θα δημοσιευτεί με κανονικά διορθώματα στο στίχο. Τάλλα—που δεν είναι και λίγα!—είναι που βάλονται είτε γιατί ξεφεύγουν από το πνεύμα της Ποίησης που ακολουθεί ο «Νουμάς», άνακατεμένα με καθαρεύουσες και ψευδοποιητισμούς του κατώτερου είδους, ή γιατί έχουνε άπειρα ψυγάδια και δε λένε και τίποτα.

Από τους νέους ίσα-ίσα έχουμε την άπαιτηση να μας φέρουν κάποια δημοσίου, κάποια χάρη, κι όχι να ψέλνουνε την αιώνια πλήξη τους, που, καθώς μας γράφει με άφρατα κίποινα, αναφέρεται τρεις και τέσσερες φορές στο ίδιο ποίημα για να δειχτεί και έντονο το δυνάμωμά της!... Β. Ασμπ. Κυπριασσία. Πολύ καλύτερο από το πρώτο, παρμένο μεσ' απ' τη ζωή, με τρομερά σκληρό, αλίγιστο στη φράση, στο ήθος. Θα θέλαμε το καλύτερο σύγχρονα να βαδίζει με κάποια διαπαιδαγώγηση, μόρφωση. Διάβασε σύγχρονους διηγηματογράφους. Και ξαναγράψε και ξαναστείλε μας.

Δ. Δραγ. Τρίκαλα. Σ' ευχαριστούμε για το άριστο έργο στον Ίδρυτή μας ποίημα, που το διαβάσαμε μ' αληθινή συγκίνηση. Ο,τι δώσαμε για το Α. Ταχόπουλο είναι το ελάχιστο από τα καλά που του οφείλουμε. Αργότερα ίσως βγάλουμε σε βιβλίο και τα «Ιστορικά του Νουμά»—ξανακαταγμένα και κλωνισμένα με νέα κεφάλια. Θ. Εύαγγ. Βόλο. Το σύστημα του α. Πάλλη είναι πολύ απλό. Στο ξεκάρφωμα: 1) Χωρίς πνεύματα. 2) Τόνους στην παραλήγουσα και στην προπαρολήγουσα. 3) Η λέγουμε τα πάντα εν η μονάχα στη ερωτηματικά: δηλαδή που τίγες, τί έκανε, ποιόν είδες, και στο η όταν είναι διακριτικό. Άλλο τίποτα δε χρειάζεται εξήγηση Δ. Οικ. Λάρισα. Ο «Νουμάς», το ζαίρις, δεν είναι καμιά τυποεξδοτική επιχείρηση, ούτε Ανώνυμη Έταιρεία με δύο και τρεις συνεδότες, για να έχει άνωμους σ' άλλα και περιττο έξοδα αποστολής φύλλων, έστω και για διαφήμιση, όπως λέει. Το φύλλο στέλνεται από το Ηρακλειο σ' όλη την Ελλάδα κ' η καλύτερη διαφήμιση είναι να το σταυτώνουνε και σ' άλλους οι φίλοι. Έτσι κι ο Άγνας κλωνίζεται κ' έμεις δεν επιβαρυνόμαστε με έξοδα παραπάνω. Είναι υπεραρκικά, πιστεύουμε, αυτά που έχουμε. Μαν. Κρ. Χανιά. Περιμένουμε να σου γράψουμε στο 5ο φύλλο. Στείλε σπρά να διαλέξουμε. Λουκή Ακρίδα Αμμόχωστο Κύπρου. Είναι τ' όνομά σου ή ψευδώνυμο; Θα θέλαμε να το ξαίρουμε αυτό γιατί το διηγηματικό μας άρχισε και με πρώτη ευκαιρία θα το βάλαμε στο «Νουμά». Με πρώτη ευκαιρία όμως. Προσέξ. Να μην έχουμε παραπάνω. Γιατί είμαστε πνιγμένοι στην ύλη και πάνε να κερπαίνουνε τα συρτάρια μας. Σ' ευχαριστούμε και για τα καλά σου λόγια.

Ανα μās δώσετς σύγνοση ήση, θα σου γράψουμε και ξεχωριστά. Κ. Ασμπ. Θεσσαλονίκη. Σου άπαντίμα: Tigrane Yergate, νέος Αρμένης σπάνιας όμορφιάς και μόρφωσης και αγάης Έλληνολόγος. Ουκρανοίσιος να λενερώσει να Λευερώσιος. Αρμενία. Και ήρθε στην Ελλάδα για να δώσει μ' αυτό το σκοπό. Ο Maurice Barrès του άριστάρωνε άδολόγηρο θαυμαστικό κεφάλαιο (52 σελίδες, παρακαλούμε) στο «Voyage de Sparte» με τίτλο «Mon ami Tigrane». Αρρώστησε και πέθανε από καρκίνοσα φθίση σ' ηλικία 29 χρονών, τη στιγμή άκριβώς που έτοιμάσε μία μεγάλη εργασία για την Ελλάδα, τη λογοτεχνία της, τα ήθη και τα έθιμα, τη γλώσσα της κλπ. Άποσιπια της εργασίας αυτής είναι η περιφημη μελέτη του για τον Παλαμά (η πρώτη συνολική μελέτη που γράφτηκε γι' αυτόν) που δημοσιεύτηκε μετά το θάνατό του στη Revue, Ancienne Revue des Revues (15 Juin 1908), από την οποία είναι και το έξοχο κομμάτι για τον «Τάφο», που μās φράξες. Π. Χαράλαμ. Πόρο. Αυπούμαστε και μās έχουμε τρόπο να δημοσιεύουμε όλοκληρη

την προς Μαλλιάρους παρανετική-επιστολή που να δούνε και τ' άποκαλύττα αυτά πρόβατα το λάθος των και να μετανοήσουνε, όπως... μετανοήσε κ' έμεις. Σύμφωνα με διά της κοινής και άβαθούς γλώσσας, αυτόν («ήμων» λέει, μα δεν το παραδέχαστε!) δεν άποδίδονται οι πολύπλοκοι όσον και υπέροχοι του άνθρωπίνου νοός συνδυασμοί, παρακαλές δείγμα των οποίων είναι η άθάνατος Δαλιδά σου. Δημοσιεύουμε λοιπόν μέρος αυτής α) για να μην πάσι χαμένος ο άνοιξιάτικος έτοςτος μπαξές και β) γιατί—όπως κ' έμεις το πιστεύουμε,—η Ποίησης εξημενει κι αυτά τα ήθη:

...Και όταν με ήτένισαν, οδόλοος ταραχίθεισα
Με μειδιώντα ήρχισαν να μ' όνομάξη χείλη...
Είς περιστάσεις ως αυτήν πολλάκις εθρεθείσα,
Δεν έχανε το πάθος της, ή Λαλιδα, όμιλε!
Όμιλε, ναι, ελπίζουσα ειστι ν' άπατήση
Έξείνον όστις έμμανώς την είχεν αγαπήση!...

Με τέφραν την έλπίδα μου ποσφύλεπον νην έξείνην:
—Φύγε, τη λέγω, μη ζήτης να με πλανήσης πλέον...
Και φέρων εις το στήθος μου το άλγος, την οδύνην...
Απ' του νέου Γολγοθά άπεμαζονύθη κλαίον,
Ένώ αυτή επέλλιξεν, χωρίς να μ' είλη «μεινε»!
—Περιέργον, όλοι τρελλοί οι ποιηται να ήται!...

Με πολλή ευχαρίστηση θα σου άπαντίμα «εις την άνευ γραμματισμού στήλην» άμα με το καλομάς θυμάσαι. Είπαμε: Είμαστε πιά με το ζουμπο σου. Π. Μπελ. Άγια Άνα Χανιά και Π. Παπαλ. Πάτρα. Στείλαμε το 5ο φύλλο που ζητάει. Κ' ευχαριστούμε για την καλή καρδιά που μās δείχνετε. Τάκη Σιωμ. Γιάννενα. Στο ερχόμενο λογαριαζόμεν' άπερασούμε με σελίδα στους Νέους. Θα δημοσιεύουμε και τα δυο τα δικά σου, που είναι από τα καλύτερα που λάβαμε. Να μās ξαναστείλεις. Άντ. Κατζ., Άλιανού Χανιά. Στείλαμε το γράμμα σου στο Φιλήντα και πεμνόμενος τη γνώμη του για ήτι φράξες θα σου γράψουμε. Ι. Κ. Άθήνα. Τι λέει: Άλήθεια! Μά και η «Άφραγα» (Ολέσθη), που δημοσιεύεται ως κρινόμενο στη «Νέα Έστία», μεταφράστηκε για πρώτη φορά εδω και 20-25 χρόνια και δημοσιεύτηκε από το μακαοίτη Μιχαηλίδη σ' ένα τομάκι Έκλεχτά Μυθιστορήματα και Διηγήματα, που έβγαλε. Και ο Μπαστιάς έπήρε μεταφρασμένο διηγημα από το «Νουμά» του 1924—τη Γυναίκα νικήτρια του Χάρσον—και το δημοσίεψε «επί λέξει» στο φύλλο του. Κ' ύστερα: Τι βγαίνει μ' αυτό; Να τους κρινόσουμε τους άνθρώπους! Λε βιασέσαι, αδερφέ! Θ. Α. Άθήνα. Μιλήσαμε για το «Τραγοίδι της Ζωής» μόνο και μόνο γιατί είτανε το Έφραλιώτη, και μās άνδιαφέρει, όπως να το πεις, ή τυπωμένη κ' η άνεξδοτη εργασία του. Λε θα μιλούσαμε λ. χ. για ένα ξαναεσταμένο ποίημα που φίλιτο, ως ποίημα, Μαγγανάρη ή και για όποιοδήποτε καλό ποίημα ναρού, που θα είχε την... τρομερή έξυπνάδα να το ξαναπαρουσιάσει ως κρινόμενο. Νάσαι σύγνορος γι' αυτό... Μα οι Νέοι της «Πνοής»—φίλοι σου και φίλοι μας, άλλουστε—καλό θήναι, όπως τους το ξαναγράψαμε, να προσέχουνε περισσότερο τις πηγές και... μερικούς, αν θέλεις, καλοθελητάδες α) για να μην πέφτουνε τόσο έξω σαν το άνεξδοτο Έφραλιώτη, και β) για να μην παρουσιάζονται, νέοι αυτοί, πως δεν ξείρουνε τί λένε, δημοσιεύοντας άνεξκριβώς και συκοφαντικές πληροφορίες, όπως στην περίπτωση Ροδά, που του καταλογίσανε ένα από τ' «Αμαρτωλά» του ως ξανατυπωμένο, ένα, καθώς μās δηλώνει με γράμμα του ο αγαπητός μας συνεργάτης, όλα και τα 4 του Α. αριθμοί περ' ποιήματα, γραφτήκανε το καλοκαίρι του 1929 και δοθήκανε για πρώτη φορά τον 8|βη στο «Νουμά». Αυτά είναι ψυγάδια κ' ελαφρότητες που δεν συγχωριούνται σ' έμεις.—κι όταν άκόμα δηλώνεται πως το μυαλό τους δεν πάσι πιά πέρα από τον καιρό που... γεννηθήκανε!...

[Στα γράμματα που ήρθανε μετά τις 20 του Μάρτη, στο ερχόμενο φύλλο.]

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικά και 'Αποθεματικά Δρ. 1.205.000.000.—

Καταθέσεις (τῆ 31ῆ Δεκεμβρίου 1929) » 6.550.000.000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

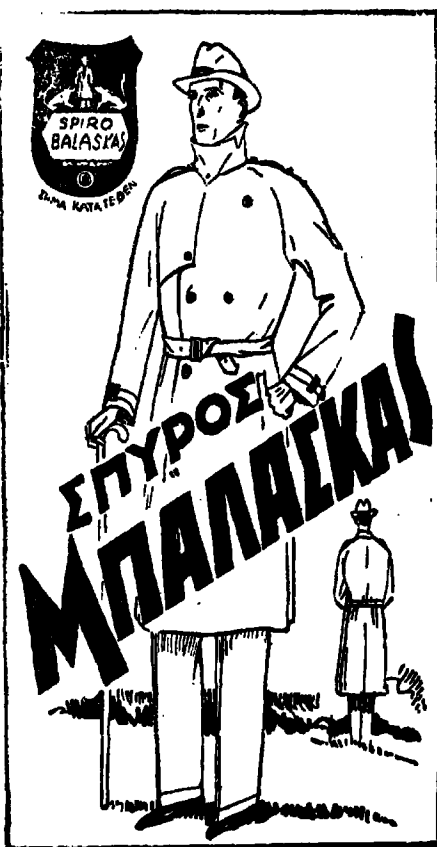
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ. 51 MAIDEN LANE

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἔσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέρονταξ ὄρους.

Λέγεται καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμιευτηρίῳ) εἰς δραχμὰς καὶ ἕξνα νομίσματα μὲ λίαν εἰσινὸικὰ ἐπιτόκια.

ΟΛΑ ΠΑΜΦΘΗΝΑ

ΑΓΓΛΙΚΑ

ΠΑΛΤΑ, ΑΔΙΑΒΡΟΧΑ

ΚΑΜΠΑΡΤΙΝΕΣ

ΚΑΙ ΕΝΔΥΜΑΤΑ

ΣΤΑΔΙΟΥ 52

(ΚΑΤΩΘΙ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ)